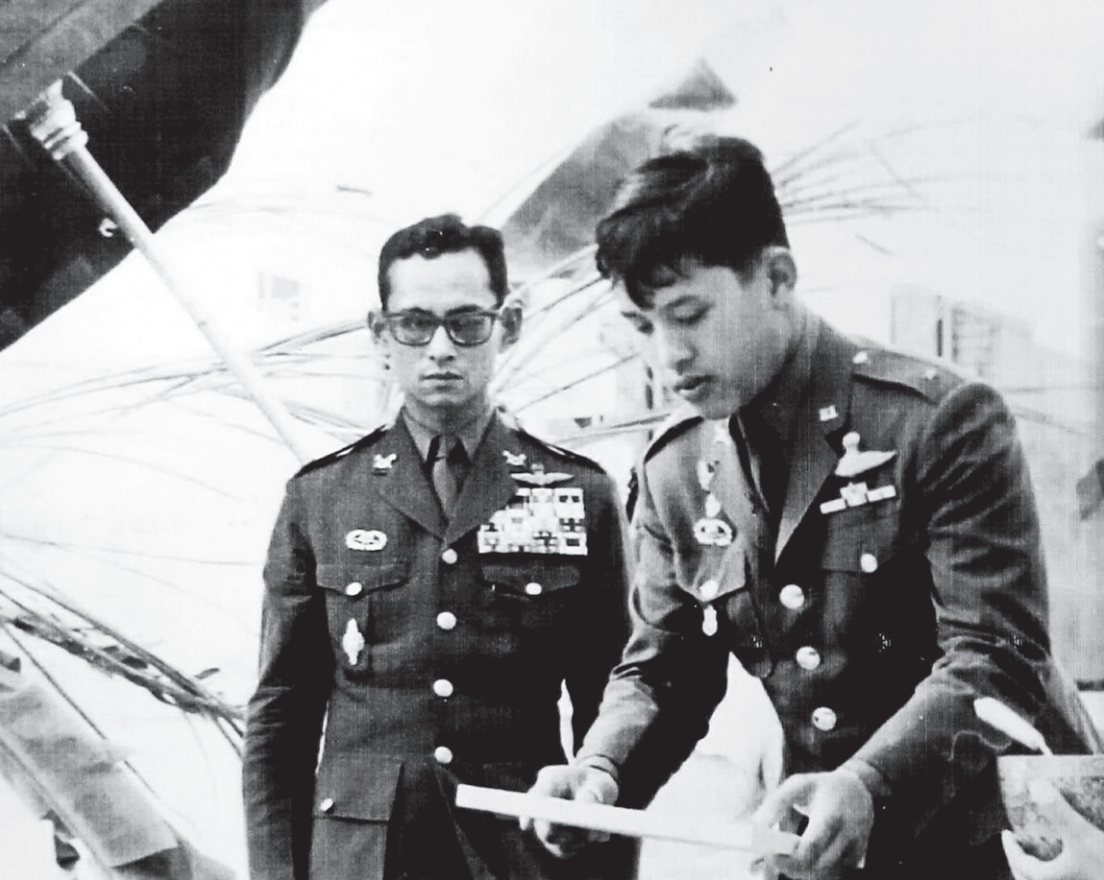

ศาสตร์พระราช
เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์
บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ISBN:

XXX-XXX-XXX-XXX-X

ผู้เขียน:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูสิทธิ์ ชูชาติ
นางสาวทัศนิกา ตาคำนวน

พิมพ์ครั้งที่ 1:

กรกฎาคม พ.ศ. 2567

จำนวน:

1,000 เล่ม

จัดทำโดย:

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
202 ถนนช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300
โทรศัพท์ 0 5388 5555 โทรสาร 0 5388 5556
เว็บไซต์ www.philosophy.cmru.ac.th

ออกแบบ/พิมพ์ที่:

หจก.วนิดาการพิมพ์
14/2 หมู่ 5 ตำบลสันผีเสื้อ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300
โทรศัพท์ 08 1783 8569 โทรสาร 0 5311 0503-4

คำปรารภอริการบดี

อัตลักษณ์ของหนังสือเรื่องนี้เป็น การบูรณาการ (Integrate) ศาสตร์พระราชาศรีเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับประสบการณ์ของผู้เขียน เพื่อตอบสนองพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ระยะ 6 ปี (พ.ศ. 2565 - 2570) กฎกระทรวงการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 และนโยบายของรัฐบาลเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือเศรษฐกิจวัฒนธรรม ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายว่า Soft Power

หนังสือเรื่องนี้ จึงมีประโยชน์ต่อบุคลากรสายวิชาการ สายสนับสนุน และนักศึกษา ชาวบ้านที่ร่วมงานพัฒนาท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้เข้าใจองค์ความรู้พื้นฐาน หลักการ วิธีการ การนำไปปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จ ในมิติแตกต่างกัน ภายใต้เงื่อนไขการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะหนังสือเล่มนี้ เน้นท้องถิ่นมากกว่าสังคมเมือง เพราะท้องถิ่นยังประสบปัญหา ข้อจำกัด หลายอย่างในการนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ขอขอบคุณผู้เขียน ชาวบ้าน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาศรีการพัฒนาท้องถิ่น ที่ได้จัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้น เพื่อประโยชน์ในการศึกษา และการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี มณีโกศล

รักษาราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

คำปรารภของอธิการบดี

หนังสือเรื่อง ศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูสิทธิ์ ชูชาติ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เนื้อหาสาระในหนังสือตอบสนองวัตถุประสงค์และภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ตามความในมาตรา 7 และ มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) และนโยบายรัฐบาลในเรื่องการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือรัฐบาลเรียกว่า Soft Power

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีหมุดหมายที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นบนพื้นฐานของศาสตร์พระราชา การน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติจึงเป็นนโยบายที่สำคัญของมหาวิทยาลัยฯ โดยเฉพาะการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนจำเป็นต้องใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแนวทางในการพัฒนา มหาวิทยาลัยฯ จึงได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทาง ข้อคิด วิธีการทำงาน โดยเฉพาะคณาจารย์ และนักวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา สามารถนำความรู้จากหนังสือในบางมิติ มาทบทวน สร้างบทเรียนใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่น มิใช่เป็นการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทรัพยากรมาเลี้ยงสังคมเมือง แล้วสังคมท้องถิ่นก็ยังแร้นแค้น ยากไร้ กันดาร ประสบปัญหาต่าง ๆ ซึ่งตัวอย่างการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักการของศาสตร์พระราชาคือแบบอย่างที่ดีของการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน

หวังว่า ผู้อ่านหนังสือเล่มนี้ อาทิ คณาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา ประชาชน และผู้เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย หรือโครงการบริการวิชาการ ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาท้องถิ่น จะใช้ประโยชน์ด้วยการนำเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ ไปประยุกต์ใช้เพื่อการสืบสาน ต่อยอด สร้างสรรค์งานในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

อาจารย์ ดร.ณัด บุญชัย

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รับผิดชอบงานยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น

คำนำ

หนังสือเรื่อง ศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐาน
ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหนังสือที่รวมบทความเพื่อเป็นแนวทางในการสร้าง
นวัตกรรมด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐาน ศาสตร์พระราชา และภูมิปัญญา
ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ
มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 มาตรา 7 และมาตรา 8 ยุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)
และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580)

ดังนั้นเนื้อหาในหนังสือ จึงอธิบายเรื่อง ศาสตร์พระราชา ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น เศรษฐกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาอย่างยั่งยืนแบบบูรณาการ (Integrate)
จากแนวคิด (Thought) ทฤษฎี (Theory) ประสบการณ์จริง ความคิดริเริ่ม
สร้างสรรค์ และข้อเสนอแนะ ซึ่งบางครั้งก็เป็นแนวคิดใหม่ที่ทำทลายกระแส
ความคิดหลัก แต่เพื่อเป้าหมายในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่นให้เทียบเท่า
สังคมเมือง มิใช่เป็นการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อเลี้ยงสังคมเมืองดังเช่นในอดีต
ที่ท้องถิ่นส่งทรัพยากร แรงงาน เพื่อพัฒนาสังคมเมือง แต่ท้องถิ่นเจ้าของ
ทรัพยากรกลับไร้คนดูแล เตือนร้อน และประสบปัญหาต่าง ๆ

วิธีแก้ปัญหาตามหลักการของศาสตร์พระราชา
ในหนังสือเล่มนี้อาจเป็นแนวคิด แบบอย่าง
การผสมผสานของผู้อ่านหนังสือเล่มนี้
ให้เกิดแนวความคิดใหม่ที่สร้างสรรค์
เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยยึดทรัพยากร
ในท้องถิ่นที่มีคุณค่า และรากเหง้าในอดีต
ที่ยังมีประโยชน์ในปัจจุบัน โดยใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์
บนพื้นฐานศาสตร์พระราชา ภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ผศ.ชูสิทธิ์ ชูชาติ

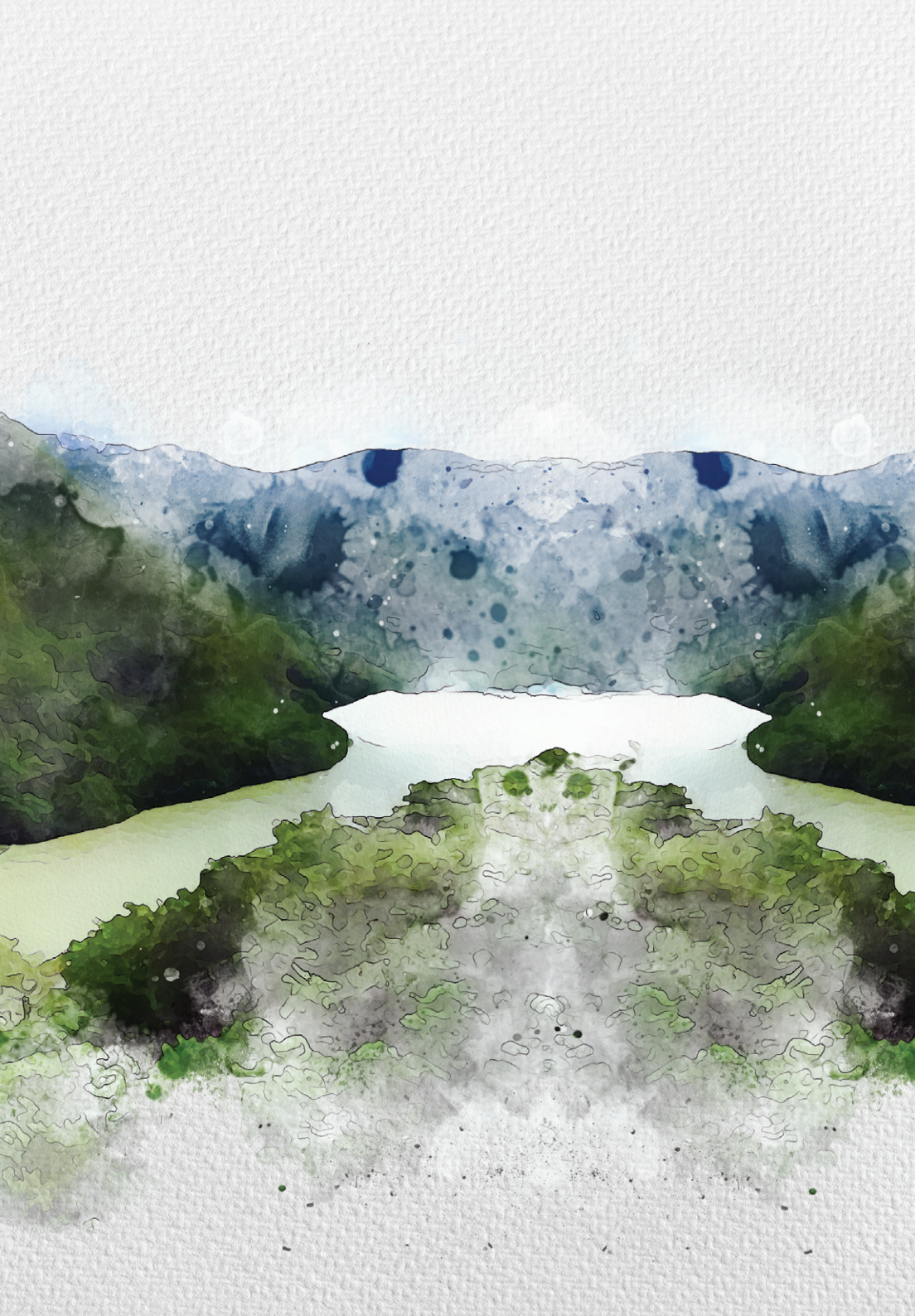
ทักษิภา ตาคำนวน

สารบัญ

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชา
เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

คำปรารภอธิการบดี	3
คำปรารภรองอธิการบดี	4
คำนำ	6
เศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน	11
ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น	27
หลักการทรงงานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น	47
สวนพ่อเฒ่าบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา	57
นางพญาเสือโคร่งบนโขดหินสูง สู่สวนนางพญาเสือโคร่ง	67
จากพายุโซนร้อนแฮเรียต ถึงโรงเรียนราชประชานุเคราะห์	73
ศาสตร์พระราชา: ศาสตร์แห่งความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืน	79
สถาบันพระมหากษัตริย์กับมหาวิทยาลัยราชภัฏ	85

เศรษฐกิจสร้างสรรค์

เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

เศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน*

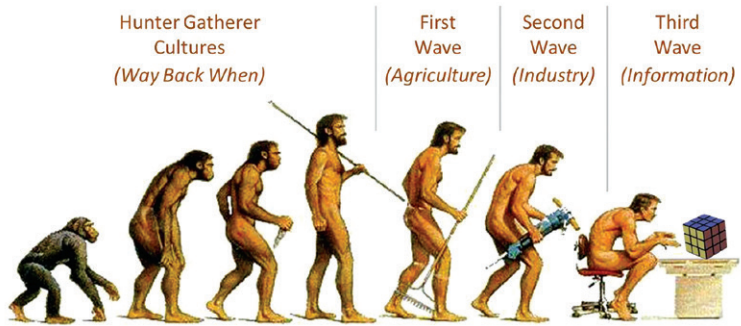
ผศ.ชูลิทธิ์ ชูชาติ

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

นักสังคมวิทยา William Ogbun ได้กล่าวถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม 3 ประการ คือ การประดิษฐ์คิดค้น การค้นพบ และการแพร่กระจาย (การเปลี่ยนแปลงทางสังคม, 2556) และทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของ Kurt Lewin ก็ได้กล่าวถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่คล้ายคลึงกัน 3 ประการ คือ การละลายพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลง และการดำรงพฤติกรรมใหม่ (กลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลง, ม.ป.ป.)

Alvin Toffler ได้เขียนหนังสือ The Third Wave เพื่ออธิบายวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ จากสังคมบุพกาล ร่อนเร่ ลำสัตว์ เก็บหาของป่า สู่สังคมเกษตรกรรมเมื่อหมื่นปีก่อน และเข้าสู่คลื่นลูกที่สอง ด้วยสังคมอุตสาหกรรมต่อนั้นสังคมจะสร้างอารยธรรมจากเบื้องล่างไปเบื้องสูง นี่คือความหมายของคลื่นลูกที่สาม (Alvin Toffler, 2539) นับตั้งแต่มนุษย์วานร หรือ Homo Erectus เป็นมนุษย์ปัจจุบัน Homo Sapiens จากชุมชนการเกษตรผ่าน

รัฐชนเผ่า นครรัฐ จนกลั้บกลายเป็นประเทศในปัจจุบัน ล้วนพัฒนามาจากต้นแบบเดียวกัน แต่หลากหลายระบบนิเวศและภูมิสังคม จึงก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน วัฒนธรรมของกลุ่มคนที่เจริญก้าวหน้ากว่าก็มีอิทธิพลครอบคลุมแพร่กระจายเข้าสู่กลุ่มคนที่อารยธรรมด้อยกว่า

อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมมนุษย์รวมตัวเป็นรัฐชนเผ่า นครรัฐ และประเทศต่างก็มีวัฒนธรรมที่เกิดจากการตกผลึกจนเป็นรากเหง้าของตนเอง แต่กระแสวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งกว่าก็สามารถทำลายรากเหง้าวัฒนธรรมของกลุ่มชน หรือรัฐที่ด้อยกว่าให้สูญสลายได้ โดยการใช้อำนาจทางการเมืองโจมตียึดครอง การใช้อำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อบ่อนทำลาย และการใช้อำนาจทางวัฒนธรรมเพื่อละลายพฤติกรรมเก่า เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการดำรงพฤติกรรมใหม่ ตามหลักการของ Kurt Lewin หรือการประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรม แล้วแพร่กระจายให้สังคมอื่นยอมรับ ตามหลักการของ William Ogburn

* บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง
คุณค่าของสินค้าออกสู่รัฐสยามสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์. งานวิจัยปี พ.ศ. 2566

วัตถุประสงค์ของการเขียนบทความเรื่องนี้ เพื่ออธิบายพัฒนาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไทยที่ได้รับจากการแพร่กระจายมาจากภายนอก และสังคมไทยต้องรับไว้ ตั้งแต่สมัยอาณาจักรต่าง ๆ ในสยามประเทศ แต่การเปลี่ยนแปลงที่รุนแรง ครบถ้วนทุกด้าน และส่งผลกระทบต่อนปัจจุบัน คือการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มจาก สนธิสัญญาเบาว์ริง (พ.ศ. 2398)

การเปลี่ยนแปลงทำให้ต้องเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม เกิดช่องว่างระหว่างคนจน (มีมาก) กับคนร่ำรวย (มีน้อย) และความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท หรือท้องถิ่นกันดาร

การนำเศรษฐกิจสร้างสรรค์หรืออุตสาหกรรมสร้างสรรค์เข้ามาแก้ปัญหาบนพื้นฐานหลักศาสตร์พระราชา เศรษฐกิจพอเพียง และศึกษารูปแบบการสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้อุตสาหกรรมบันเทิงบนพื้นฐานวัฒนธรรม (Culture) เนื้อหา (Content) และการสร้างสรรค์ (Creative) จนกระทั่งประสบผลสำเร็จ เกิดความเจริญเติบโตทั้งด้านเศรษฐกิจและการรื้อฟื้นวัฒนธรรม เกาหลีมีวิธีการปฏิบัติงานอย่างไร รากเหง้าของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญ ในการปกป้อง การสูญเสียอำนาจทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง ความภาคภูมิใจ การเห็นคุณค่า การนำเทคโนโลยีเหมาะสมเข้ามาพัฒนานวัตกรรมวัฒนธรรมหรืออุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Cultural Industry) หรือเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Economy Industry) จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐ หรือประเทศ ตลอดจนชุมชนท้องถิ่นเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ไม่สูญเสียดุลการค้า การชำระเงิน และไม่สูญเสียจิตสำนึกในความเป็นคนไทย

สังคมไทยก่อนกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893 - 2310)

แผ่นดินไทยในปัจจุบันมีมนุษย์อาศัยอยู่ตั้งแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ (Prehistoric Era) ตั้งแต่วัฒนธรรมยังชีพโดยเก็บหาของป่าล่าสัตว์อาศัยตามถ้ำเพิงผา จนกระทั่งเกิดสังคมเกษตรกรรมในยุคหินใหม่ (Neolithic) มากกว่า 10,000 ปีล่วงมาแล้ว ผ่านยุครัฐชนเผ่า นครรัฐ และอาณาจักรเก่าแก่ เช่น ฟูนัน ทวารวดี ตามพรลิงค์ ลังกาสูกะ ทริภุญชัย โยนกนาคนคร โคตรบูรณ ล้านนา และสุโขทัย

วัฒนธรรมของรัฐชนเผ่าและอาณาจักรดังกล่าวแล้ว เริ่มต้นจากความเชื่อเรื่องผี ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ ทั้งหินยาน และมหายาน ศาสนาอิสลามเพิ่งเข้ามาปลายสมัยสุโขทัย ประมาณพุทธศตวรรษที่ 20

ในระยะเวลาดังกล่าวแล้ว มีการติดต่อค้าขายกับจีนทั้งทางบกและทางเรือ แต่จีนก็ไม่ได้มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยในด้านศาสนาประเพณี และความเชื่อ

ดังนั้นรากเหง้าของสังคมไทยสมัยนี้จึงเกิดจากอิทธิพลของอินเดีย ซึ่งผ่านทางอาณาจักรมอญ (พุทธศาสนา) และผ่านทางอาณาจักรเจนละ (ศาสนาพราหมณ์) ผสมผสานกับลัทธิเชื่อผีดั้งเดิม

สังคมไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงสนธิสัญญาเบาว์ริง (พ.ศ. 2398)

สังคมไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา นอกจากรับวัฒนธรรมจากอินเดียเรื่อง พุทธศาสนาแล้ว ยังรับวัฒนธรรมจากอินเดียด้านการปกครอง กฎหมาย ความเชื่อเกี่ยวกับสมมุติเทพของพระมหากษัตริย์ การดนตรี การแสดง ฯลฯ กรุงศรีอยุธยารับวัฒนธรรมจากอินเดียเกือบทุก ๆ ด้าน นอกจากนี้ยังมีการติดต่อค้าขายกับจีน เปอร์เซีย ญี่ปุ่น และฝรั่งเศสชาติยุโรป และเกิดการยอมรับ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์

รากเหง้าของกรุงศรีอยุธยาจึงหลากหลายมากกว่าสุโขทัย แต่การรับ วัฒนธรรมฝรั่งจากยุโรปของกรุงศรีอยุธยาก็หยุดชะงักในสมัยราชวงศ์ บ้านพลูหลวง (พ.ศ. 2231 - พ.ศ. 2310) และติดต่อมาจนถึงสมัยกรุงธนบุรีและ รัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2310 - พ.ศ. 2325)

ดังนั้นรากเหง้าของวัฒนธรรมในระยยะเวลาดังกล่าว จึงเป็นวัฒนธรรม ที่เกิดจากอินเดียเป็นหลักผสมผสานกับจีน เปอร์เซีย และยุโรปบ้าง แต่วัฒนธรรมยุโรปก็หยุดชะงักบางระยะเวลาดังกล่าวแล้วมิได้ต่อเนื่อง

สังคมไทยหลังสนธิสัญญาเบาว์ริง (พ.ศ. 2398 - ปัจจุบัน)

หลังจากสยามประเทศต้องจำยอมทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษ ใน พ.ศ. 2398 ทำให้ไทยต้องยกเลิกระบบผูกขาดซื้อขายสินค้าของหลวง (Royal Monopoly) ซึ่งต้องซื้อขายผ่านกรมพระคลังสินค้า เป็นพ่อค้าคนกลาง กลับกลายเป็นการค้าแบบเสรี ตามลัทธิทุนนิยม (Capitalism) แบบอังกฤษ

ส่งผลให้เกิดการค้าเสรี แรงงานเสรี และการสร้างปัจจัยการผลิตเพื่อรองรับเศรษฐกิจแบบใหม่

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจแบบเก่าสู่ระบบทุนนิยม และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้านการแต่งกาย เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2347 - พ.ศ. 2411) หลังจากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง (พ.ศ. 2398)

สำหรับการปฏิวัติสังคมทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศาล กฎหมาย และการสร้างปัจจัยพื้นฐานการผลิต การเลิกทาส การเลิกไพร่ การปฏิรูปการศึกษา ฯลฯ ได้เปลี่ยนอย่างพลิกแผ่นดินตามแบบยุโรปในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2453)

การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นการเปลี่ยนแบบถอนรากถอนโคนจากระบบเก่าสู่ระบบใหม่แบบยุโรป และได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ดังนั้นงานชิ้นสำคัญของ “คณะราษฎร” คือ “การล้มเจ้า” ให้อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ส่วนการปฏิวัติการเมือง การปกครอง การศาล กฎหมาย การภาษีอากร การเลิกทาส การเลิกไพร่ การสร้างปัจจัยพื้นฐานทางการผลิต ได้เริ่มต้นก่อนแล้วตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 คณะราษฎรเพียงแต่ใช้วิธีการสืบสานต่อยอด หรือตัดยอดระบบศักดินาบางอย่าง เช่น การยกเลิกราชทินนามสำหรับหลัก 6 ประการของคณะราษฎร (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2018) ก็ได้บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร เช่น เกิดปัญหาความยากจน โจรผู้ร้าย ขาดสถาบันการศึกษาในท้องที่ชนบท ขาดระบบการคมนาคม

สาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งนอกจากขาดงบประมาณแล้ว คือ การแย่งอำนาจกันเองในกลุ่มคณะราษฎร จนกลุ่มบางคนต้องลี้ภัยไปอาศัยต่างแดนด้วยความขัดแย้งคณะราษฎรกันเอง และบางคนที่เกิดจากความขัดแย้งกับระบบศักดินาเดิม

การพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวม 13 แผน ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 - พ.ศ. 2570 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - พ.ศ. 2509) ถึงฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - พ.ศ. 2524) เป็นแผนพัฒนาฯ ที่มุ่งเน้นการสร้างปัจจัยพื้นฐานทางการผลิต เน้นความเจริญของเมืองมากกว่าชนบท สินค้าออกเน้นผลิตผลทางการเกษตร เป็นหลัก (สำนักสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ผลของการพัฒนาตามแบบอย่างตะวันตกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยังไม่สามารถแก้ไข “ความโง่ จน เจ็บ” และความแร้นแค้นของสังคม ชนบท ในที่สุดจึงเกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - พ.ศ. 2529) หรือแผนพัฒนาชนบทยากจน เพียงระยะสั้น ๆ ในที่สุดก็หันกลับไปใช้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแบบเดิมอีก แต่เน้น อุตสาหกรรมแทนการเกษตร แก้ไขระบบการเงินในการค้าขายกับต่างประเทศ อย่างเสรีเน้นอุตสาหกรรมบริการและอุตสาหกรรมโรงงานมากขึ้นกว่าเดิม ในที่สุดก็นำประเทศไปสู่วิกฤตการณ์เศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 และดำเนินการ แก้ไขติดต่อกันมาหลายปี

หลักเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (พ.ศ. 2470 - พ.ศ. 2559) ทรงมีพระบรมราโชวาทครั้งแรกใน พ.ศ. 2517 ที่หอประชุมมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ เรื่อง การพัฒนาประเทศตามลำดับขั้น และความพอมีพอกิน ก็ได้มีพระบรมราโชวาทอย่างต่อเนื่องทุกปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539

ในที่สุด ก็อัญเชิญหลักเศรษฐกิจพอเพียง หรือปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2549) จนถึงปัจจุบัน

การพัฒนาประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตก ซึ่งเริ่มต้นจากการถูกบังคับ และต้องพัฒนาประเทศให้เจริญทัดเทียมกับยุโรปเพื่อปกป้องเอกราชของชาติไทย

การพัฒนาประเทศให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่องอย่างยาวนานมากกว่าหนึ่งศตวรรษ ทำให้คนไทย หรือวัฒนธรรม เทคโนโลยี และภูมิปัญญาเดิม บางกลุ่มก็สูญเสีย เอกราชทางจิตวิญญาณ สัมไทย หันไปนิยมตะวันตก หรือญี่ปุ่น เกาหลี

การสูญเสียเอกราชทางวัฒนธรรม ส่งผลกระทบโดยตรงกับการสูญเสีย เอกราชทางเศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นการฟื้นฟูเยียวยาจิตวิญญาณ ต้องพึ่งพิงการผูกจิตสำนึก ทางวัฒนธรรมให้เกิดความภาคภูมิใจ ศรัทธาในความเป็นไทย และต้องใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) หรืออุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industry) หรืออาจเรียกว่าอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Cultural Industry) เข้ามาแก้ปัญหาแบบประเทศเกาหลี ควบคู่กับการใช้ศาสตร์ พระราชาและหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

เศรษฐกิจสร้างสรรค์คืออะไร

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้คำนิยาม Creative Economy ไว้ว่า “เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ บนพื้นฐานของการสร้าง และการใช้องค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยง กับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การส่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรม ในการผลิตสินค้าและบริการใหม่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ” (สำนักงาน สภานโยบายการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2023)

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ได้ให้ความหมาย ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์บนฐานขององค์ความรู้ทรัพย์สิน ทางปัญญา และการศึกษาวิจัยซึ่งเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมพื้นฐานทาง ประวัติศาสตร์ การส่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อใช้ใน

การพัฒนาธุรกิจ การผลิตสินค้า และบริการในรูปแบบใหม่ ซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจหรือคุณค่าทางสังคม (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2563)

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) หรือ CEA ได้ส่งเสริมสาขาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ หลัก 5 ประการ คือ 1.กลุ่มรากฐานทางวัฒนธรรมสร้างสรรค์ 2.กลุ่มคอนเทนต์และสื่อสร้างสรรค์ 3.กลุ่มบริการสร้างสรรค์ 4.กลุ่มสินค้าสร้างสรรค์ 5.กลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2563)

นอกจากนี้ในพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2561 ได้แบ่งอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทย ประกอบด้วย 15 สาขา คือ (สำนักงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2563)

1. งานฝีมือและหัตถกรรม
2. ดนตรี
3. ศิลปะการแสดง
4. ทัศนศิลป์
5. ภาพยนตร์
6. การแพร่ภาพและกระจายเสียง
7. การพิมพ์
8. ซอฟต์แวร์
9. การโฆษณา
10. การออกแบบ
11. การให้บริการด้านสถาปัตยกรรม
12. แฟชั่น
13. อาหารไทย
14. การแพทย์แผนไทย
15. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นอกจากนี้รัฐบาลพร้อมผลักดันวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ 5F เร่งส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์สู่โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG Economy โดยใช้วัฒนธรรมที่มีศักยภาพ 5F ได้แก่

1. อาหาร (Food)
2. ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film)
3. การออกแบบแฟชั่นไทย (Fashion)
4. ศิลปะและการป้องกันตัวแบบไทย (Fighting)
5. เทศกาลประเพณีไทย (Festival)

ถ้าพิจารณาในมิติประวัติศาสตร์ของความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของรัฐสยามในอดีตตั้งแต่สุโขทัยถึงกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยก่อนเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป สินค้าออกสำคัญซึ่งเป็นมูลเหตุของความมั่งคั่งร่ำรวยของรัฐสยาม คือ ผลิตภัณฑ์จากป่า เช่น สัตว์ พืช หรือผลิตผลจากระบบนิเวศป่าในรูปแบบของเครื่องเทศ สมุนไพร พืช และสัตว์

สินค้าออกสำคัญ เช่น ช้าง เขากวาง หนังกวาง ครั่ง ไม้ฝาง ไม้สัก กระจวาน กานพลู อบเชย พริกไทย ดีปลี เร่ว หรือเครื่องเทศและสมุนไพร ซึ่งใช้ในด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค รัฐสยามในอดีตเป็นแหล่งผลิตสินค้าออกที่สำคัญ ทั้งในยุโรปและเอเชีย และได้เปรียบดุลการค้าประเทศต่าง ๆ

สินค้าออกสมัยโบราณบางอย่าง เช่น ไม้ฝาง ยังเป็นเครื่องราชบรรณาการ การใช้มิติประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมยกคุณค่าของสินค้าออกในอดีตที่ยังมีประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมในปัจจุบัน เช่น ไม้ฝาง ไม้สัก ครั่ง เร่ว กระจวาน กานพลู ฯลฯ ก็จะทำให้เกิดการเพิ่มมูลค่าและคุณค่าในผลผลิต หรือนวัตกรรมซึ่งเกิดจากพื้นฐานของภูมิปัญญาไทย

ศาสตร์พระราชาและเศรษฐกิจพอเพียง

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรืออุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ที่สร้างนวัตกรรมบนพื้นฐานประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เทคโนโลยี รวมทั้งระบบ การตลาดที่เหมาะสม ก็ต้องคำนึงถึงหลักเศรษฐกิจพอเพียงหรือสมดุลระหว่าง ความต้องการ (Demand) และผลผลิตหรือบริการ (Supply) ที่ตอบสนอง ความต้องการ จึงเกิดดุลยภาพแห่งราคา มีเหตุผลข้อมูลในธุรกิจที่ทำการผลิต ต้องมีการป้องกันความเสี่ยงในเรื่องภัยธรรมชาติ ภัยจากมนุษย์ ปัญหาเศรษฐกิจ และความวุ่นวายทางการเมือง ซึ่งต้องหาทางป้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุตสาหกรรมสร้างสรรค์บางอย่าง ซึ่งเปราะบางยืดหยุ่นได้ง่าย เช่น การท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์

เงื่อนไขของพื้นฐานความรู้ ความรอบคอบ และระมัดระวัง เป็นสิ่งสำคัญ ในการประกอบธุรกิจทุกประเภท การลงทุนทางธุรกิจมิใช่การทำงานแบบลองผิด ลองถูก เพราะต้นทุนราคาแพง ดังนั้นจึงต้องศึกษาหาความรู้ให้เกิดความรู้แจ้ง หรือเกิดการฉลาดรู้ในธุรกิจของตนเอง แล้วทำด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง ตระหนักถึงความพอประมาณ มีเหตุผล และการป้องกันความเสี่ยง

เงื่อนไขที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ คุณธรรม การประกอบอาชีพต้อง ซื่อสัตย์ต่อลูกค้า ธุรกิจจึงจะดำรงอยู่ได้นานและมั่นคง ลูกค้าไว้วางใจในคุณภาพ ของสินค้า

ความมีคุณธรรม นอกจากรับผิดชอบต่อลูกค้าแล้ว ต้องรับผิดชอบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมในเรื่องมลพิษ การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ และการทำลายทรัพยากรชีวภาพ ทั้งมนุษย์ สัตว์ และพืช คุณธรรมข้อนี้สรุป ได้ว่า “คนดีต้องคู่กับคนเก่ง” สังคมจึงดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน

ศาสตร์พระราชารื่องอื่น ๆ ที่ควรยึดในการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ได้แนวศาสตร์พระราชาในเรื่องโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และ

วัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ ป่า และอากาศ การพลังงาน การศึกษา การสหกรณ์ การเกษตร และอื่น ๆ (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2563)

ในการดำเนินธุรกิจต้องยึดหลักการทรงงานเกี่ยวกับเรื่องเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำตามลำดับขั้น เริ่มต้นจากเล็ก ขยายไปสู่ใหญ่ ทำแบบเบ็ดเสร็จครบวงจร การระเบิดจากข้างใน ภูมิสังคม ทุนเงิน และทำงานแบบโจ (NGO) (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2564)

หลักเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาเป็นแนวคิดและการดำเนินงานในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี เพราะหลักการดังกล่าวแล้วยืนอยู่บนรากเหง้าของสังคมไทย ที่พร้อมสืบสาน ต่อยอด รับการเปลี่ยนแปลง และเทคโนโลยีที่เหมาะสม สู่เป้าหมายสูงสุดคือ การพัฒนาที่ยั่งยืน

บทเรียนจากเกาหลี

เกาหลีเป็นประเทศแรกของเอเชียที่ได้ส่งเสริมอุตสาหกรรมบันเทิง ใน พ.ศ. 2511 ได้จัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมและสารสนเทศ และในปี พ.ศ. 2533 ได้แยกกระทรวงวัฒนธรรมออกเป็นหน่วยงานอิสระ และในปีเดียวกันนี้ ได้เกิดกระแส Korean Wave จากกลุ่มนักร้อง K-POP แพร่หลายไปสู่ประเทศ ญี่ปุ่น จีน รวมทั้งประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย ในปี พ.ศ. 2541 เกาหลีได้จัดตั้ง กระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวได้จัดการส่งเสริมการสร้างโทรทัศน์ และภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ จนกระทั่งโด่งดังหลายเรื่อง เช่น Dae Jang Geum ซึ่งโด่งดังทั่วโลกใน พ.ศ. 2546 - พ.ศ. 2547 ต่อมาในปี พ.ศ. 2560 กลุ่มนักร้องบอยแบนด์ BTS ได้ประสบความสำเร็จจากทัวร์คอนเสิร์ต ในสหรัฐอเมริกา (อุตสาหกรรมบันเทิงเกาหลีใต้, 2563)

บทบาทสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการพัฒนาอุตสาหกรรมบันเทิงของเกาหลีใต้ คือ สถาบัน KOCCA (The Korea Content Agency) ซึ่งตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2552 ในปัจจุบัน KOCCA ได้ส่งเสริมธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมบันเทิง 12 ธุรกิจ (อุตสาหกรรมบันเทิง เศรษฐกิจหลักเกาหลี หมดเด็ดจากรัฐบาล, ม.ป.ป.) คือ

1. ระบบโทรทัศน์คลื่นดิจิทัล
(Broadcasting)	9. เทคโนโลยีวัฒนธรรม
(Culture Technology)
2. เพลง (Music)	10. การสร้างเนื้อหาสำหรับคนรุ่นหลัง
(Next Generation Content)
3. เกม (Game)	11. การพัฒนาทรัพยากรบุคคล
(Human Source Development)
4. การ์ตูน (Comics)	12. การสร้างศูนย์สนับสนุนและ
เรียนรู้ด้านธุรกิจ
(CKP. Business support Center
and Academy)
5. ภาพเคลื่อนไหว
(Animation)	
6. คาแรกเตอร์
(Character Licensing)	
7. แฟชั่น (Fashion)	
8. การขยายไปยังต่างประเทศ
(Overseas Expansion)	

ความสำเร็จของอุตสาหกรรมบันเทิงของเกาหลี เริ่มต้นจากการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมและสารสนเทศใน พ.ศ. 2511 แล้วเกิดกระแส Korean Wave จากวงนักร้อง K-Pop ในปี พ.ศ. 2533 ต่อจากนั้นรัฐบาลเกาหลี ได้จัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวใน พ.ศ. 2541 และสร้างวิสัยทัศน์ทางวัฒนธรรม 2000 (Cultural Vision 2000) สนับสนุนการศึกษาเพื่อผลิตเยาวชนรุ่นใหม่ให้มีความคิดสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม แล้วต่อจากนั้นก็จัดตั้งสถาบัน KOCCA เพื่อทำหน้าที่เบ็ดเสร็จครบวงจรทางด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อมุ่งสู่ธุรกิจ

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมบันเทิงบนพื้นฐานวัฒนธรรมของเกาหลีได้เป็นที่ยอมรับทั่วโลก สำหรับประเทศไทยมีรากเหง้าทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ต่อเนื่องกันมายาวนานผสมผสานกันจนตกผลึก แต่ผลึกในแต่ละสมัยอาจเปลี่ยนแปลงบ้างตามแรงผลักดันของสังคมภายนอก ซึ่งสังคมไทยมีทั้งยอมรับปฏิเสธและปรับปรุงให้กลมกลืน

ในสมัยที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์กำลังรุ่งเรือง ประเทศไทยก็มีพื้นฐานประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ยาวนานไม่น้อยกว่าชาติอื่น ๆ การพัฒนาตามระบบทุนนิยม บนพื้นฐานความคิดตะวันตกส่งผลต่อความยากจน แร้นแค้น ยากลำบาก สูญเสียเอกราชด้านวัฒนธรรม ทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ การแก้ปัญหาการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน ด้วยการใช้หลักเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตามแบบอย่างเกาหลี และประยุกต์ให้สอดคล้องกับสังคมไทย บนพื้นฐานหลักเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา อาจเป็นทางเลือกใหม่ในการนำสังคมไทยทั้งภาคเมืองและท้องถิ่น ไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

บรรณานุกรม

- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2564). *หลักการทรงงานเพื่อคนยากไร้ ด้อยโอกาส*. ศูนย์ศึกษา ศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์, 121 หน้า.
- _____. บก. (2563). *ศาสตร์พระราชา*. ศูนย์ศึกษา ศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์, 340 หน้า.
- ทอฟฟเลอร์ อัลวิน. (2539). สุกัญญา ตีระวนิชย์ แปล. *คลื่นลูกที่สาม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์, 370 หน้า.
- พัชรี บอนคำ. (ม.ป.ป.). *อุตสาหกรรมบันเทิงเศรษฐกิจหลักเกาหลี่*. สืบค้นจาก www.urbancreature.co.th
- สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2018). *หลัก 6 ประการของคณะราษฎร*. สืบค้นจาก www.soc.go.th
- สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงโซล. (2563). *อุตสาหกรรมบันเทิงในประเทศเกาหลีใต้*. สืบค้นจาก www.ditp.go.th
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (2563). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์*. สืบค้นจาก www.cea.or.th
- _____. (2563). *ABOUT CEA*. สืบค้นจาก www.cea.or.th
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ. (2023). *Creative Economy พาเศรษฐกิจไทยก้าวไกลสู่สากลโลก*. สืบค้นจาก www.nxpo.or.th
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*. สืบค้นจาก www.nesdc.go.th

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชูสิทธิ์ ชูชาติ

การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) หรือเศรษฐกิจวัฒนธรรม (Cultural Economy) รัฐบาลไทยชุดปัจจุบัน เรียกว่า Soft Power การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บางนวัตกรรมอาจเชื่อมโยงกับศาสตร์พระราชา เกี่ยวกับแนวพระราชดำริเรื่องศิลปะและวัฒนธรรม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ผู้เขียนต้องการเน้นหนักให้นวัตกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์เกิดจาก ศาสตร์พระราชา และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสืบสาน ต่อยอด รากเหง้า อันเป็นฐานดั้งเดิมที่ก่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของสังคมไทย และกระจายผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจสู่รากหญ้าหรือประชาชนในท้องถิ่น อีกทั้งอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน นี่คือวัตถุประสงค์ของการเขียนบทความเรื่องนี้

ศาสตร์พระราชา

ศาสตร์พระราชา (The King's Philosophy) เป็นคำศัพท์ที่เกิดขึ้นใหม่ เพิ่งใช้กันอย่างแพร่หลาย หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสวรรคต ใน พ.ศ. 2559 ก่อนวันเวลาดังกล่าวแล้ว อาจมีใช้บ้างแต่เฉพาะหน่วยงาน หรือนักวิชาการที่ทำงานเกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่แพร่หลาย สื่อสารมวลชน แต่หลังจากพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้น้อมนำ “ศาสตร์พระราชา” มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและบริหารประเทศ ในรายการ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย คำว่า “ศาสตร์พระราชา” ก็แพร่หลายกว้างขวางยิ่งขึ้น

องค์ความรู้และนวัตกรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อพัฒนาช่วยเหลือประชาชนชาวไทยผู้ทุกข์ยากก่อน พ.ศ. 2559 ได้แยกออกตามองค์ความรู้ ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี และนวัตกรรม แต่ละอย่าง เช่น ทฤษฎีใหม่ (The New Theory) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการน้ำ ศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการสหกรณ์ ศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการดิน ศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการป่าและสิ่งแวดล้อม ศาสตร์เกี่ยวกับศิลปะและการดนตรี ศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสตร์เกี่ยวกับนวัตกรรม เช่น ฝนหลวง หย้าแฝก โครงการแก่งลิงดิน การพัฒนาไบโอดีเซลจากน้ำมันปาล์ม กังหันน้ำชัยพัฒนา อุทกพลวัตหรือกังหันผลิตไฟฟ้าด้วยพลังงานน้ำไหล เป็นต้น

ในปัจจุบันนับตั้งแต่ พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา องค์ความรู้ ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี และนวัตกรรมดังกล่าวแล้ว เรียกว่า “ศาสตร์พระราชา”

ความหมายของศาสตร์พระราชา

สมบัติ นพรัก (2561) ได้ให้ความหมายว่า ศาสตร์พระราชา หมายถึง ความรู้ (Knowledge) ที่เกิดจากปัญญา (Wisdom) ด้วยการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง จนเกิดเป็นองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จนกระทั่งเป็นโครงการตามพระราชดำริ ถึง 4,685 โครงการ ครอบคลุมปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญต่อชีวิต ได้แก่ ด้านแหล่งน้ำ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการเกษตร ด้านคมนาคมและการสื่อสาร ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม และด้านการศึกษา ฯลฯ และการดำรงชีวิตด้านส่งเสริมอาชีพของมนุษยชาติ ตั้งแต่เกิดจนตาย องค์ความรู้ทั้งหมดคือแนวทางการดำเนินการ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งหมด

“ศาสตร์พระราชา” และ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (2560) กล่าวในรายการ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2559 โดยรัฐบาลได้น้อมนำศาสตร์พระราชมาบริหารประเทศ เพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยประชาชนทุกคนร่วมมือกันสานต่อพระราชปณิธาน ขับเคลื่อนประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

“ศาสตร์พระราชาของพระองค์ ได้แก่ พระราชดำริ คือ แนวคิดและปรัชญา พระราชดำรัส คือ คำสั่งสอน ตักเตือน ให้สติ พระราชกรณียกิจ คือ หลักการทรงงาน และพระราชจริยวัตรของพระองค์ คือ การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ปวงพสกนิกรชาวไทย ซึ่งจะยังคงอยู่คู่แผ่นดินไทยตลอดไป สามารถน้อมนำประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ตั้งแต่การประกอบกิจวัตรประจำวัน และสัมมาชีพของแต่ละบุคคล ไปจนถึงการบริหารราชการแผ่นดิน

เพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวทางให้กับรัฐบาล และข้าราชการทุกคน”

“ทั้งนี้ ศาสตร์พระราชายังได้รับการยกย่องในระดับโลก และสอดคล้องกับวาระของโลก คือ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ขององค์การสหประชาชาติ SDGs 2030 คือ อีก 15 ปีข้างหน้า ได้แก่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยมากกว่า 40 ปี และได้รับการเชิดชู สูงสุด จากองค์การสหประชาชาติ โดย นายโคฟี อันนัน เลขาธิการ องค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุด ด้านการพัฒนามนุษย เนื่องจากเห็นว่าเป็นปรัชญาที่สามารถสร้าง ภูมิคุ้มกันในตนเอง สู้ชุมชน สู้สังคม ในวงกว้างขึ้นในที่สุด โดยองค์การสหประชาชาติ ได้สนับสนุนให้ประเทศต่าง ๆ ที่เป็น สมาชิกทั่วโลก ได้ยึดถือเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประเทศแบบ ยั่งยืน ตลอดระยะเวลากว่า 2 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้ส่งเสริมให้ ประชาชนได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ ใช้ในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อลด รายจ่ายเพิ่มรายได้ สร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว ซึ่งเป็น สถาบันสังคมที่เล็กที่สุด แต่เป็นสถาบันที่มีความสำคัญที่สุด เพราะ เป็นหน่วยสังคมแรกที่เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนและหล่อหลอมชีวิต ของคนในครอบครัวเป็นแหล่งผลิตคนเข้าสู่สังคมต่อไป”

วิชญ์ เครืองาม (2560) ได้ให้ความหมายว่า องค์ความรู้สำคัญที่ทรงศึกษา สังสม พัฒนา เพื่อการพัฒนาประเทศให้ประชาชนอยู่ดี กินดี มีความสงบสุข ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกิจที่ทรงทำ คำที่ทรงแนะ/สอนจากพระประสบการณ์ 3 มิติ

คือ มิติที่ 1 ศาสตร์แห่งการพัฒนา มิติที่ 2 ศาสตร์แห่งความประพัตติ การครองตนในสังคมอย่างสงบสุข มิติที่ 3 ศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกัน ประองตองและสงบสุข ซึ่งมีพื้นฐานมาจาก 3 ป. ได้แก่ ปฏิบัติ ปรียัติ และปฏิเวธ

จากความหมายของ 3 ป. อธิบายได้ว่า ทรงทำให้เห็นเด่นชัดในด้าน การปฏิบัติ เช่น การประดิษฐ์นวัตกรรม การแก้ปัญหาดิน การแก้ปัญหาน้ำ การแก้ปัญหาลำ การแก้ปัญหาคความยากจนของราษฎร ปรียัติ คือ ทรงสอน ทรงชี้แนะให้ปฏิบัติจริง ๆ รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และแบบแผนของการประพัตติที่ตึงาม ปฏิเวธ คือ ผลงานจากการทรงกระทำเกิดประโยชน์แก่ประชาคม และประเทศชาติ รวมทั้งนานาชาติ เพราะในปัจจุบันหลายประเทศได้น้อมนำศาสตร์พระราชาเป็น

ศาสตร์พระราชา อาจจัดประเภทแตกต่างกันในแต่ละหน่วยงาน ในบทความเรื่องนี้ ผู้เขียนขอจัดแบ่งศาสตร์พระราชา อาจแบ่งได้ 12 ประเภท ดังนี้

- ศาสตร์พระราชาด้านการจัดการน้ำ
- ศาสตร์พระราชาด้านการจัดการดิน
- ศาสตร์พระราชาด้านการจัดการป่า
- ศาสตร์พระราชาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
- ศาสตร์พระราชาด้านพลังงานทดแทนและนวัตกรรม
- ศาสตร์พระราชาด้านการเกษตร
- ศาสตร์พระราชาวาด้วยเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่ หรือ ตัวอย่างการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงใช้ในการเกษตร
- ศาสตร์พระราชาวาด้วยการตลาดและสหกรณ์
- ศาสตร์พระราชาวาด้วยการพัฒนาคนให้เป็นคนดี
- ศาสตร์พระราชาวาด้วยการศึกษา
- ศาสตร์พระราชาวาด้วยศิลปะและดนตรี
- ศาสตร์พระราชาวาด้วยการกีฬาและนันทนาการ

ศาสตร์พระราชากับศิลปะและวัฒนธรรม

พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อประยุกต์กับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรม ยกตัวอย่างได้ดังนี้

“...ชาติไทยเรานั้นได้มีเอกราช มีภาษา ศิลปะ และ ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองมาช้านานหลายศตวรรษ แล้ว ทั้งนี้เพราะบรรพบุรุษของเราได้เสียสละอุทิศชีวิตกำลัง ทั้งกายและใจ สะสมสิ่งเหล่านี้ไว้เพื่อพวกเรา จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่เราจะต้องรักษาสืบเหล่านี้ไว้ให้คงทนถาวร เป็นมรดกของ อนุชนรุ่นหลังต่อไป ข้าพเจ้าเห็นว่า โบราณวัตถุและศิลปวัตถุทั้งหลายนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ชี้ให้เห็นอดีตอันรุ่งโรจน์ของ ชาติไทยเราเป็นประโยชน์แก่การศึกษาทั้งในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะโบราณคดี และวัฒนธรรม จึงควรที่ทุกฝ่ายจะได้ช่วยกัน ทะนุถนอมบำรุง รักษาอย่าให้สูญสลายไป...”

ความตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาทในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย
วันที่ 25 มกราคม พุทธศักราช 2507

นอกจากนี้ พระองค์ยังได้พระราชดำรัสเกี่ยวกับโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และโบราณสถาน โดยทรงเน้นให้เห็นว่า แม้แต่อิฐเก่า ๆ แผ่นเดียวก็เป็น สิ่งที่มีคุณค่า ควรแก่การศึกษา ดังพระราชดำรัส ตอนหนึ่งว่า

“เรื่องโบราณสถาน เป็นเกียรติของชาติ อิฐเก่า ๆ แผ่นเดียว ก็มีค่า ควรช่วยกันรักษาไว้...”

พระราชดำรัสในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันที่ 26 ธันวาคม พุทธศักราช 2504

ความสำคัญหรือประโยชน์ของการศึกษาศิลปวัฒนธรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทอย่างต่อเนื่อง ในวโรกาสต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น

ความสำคัญของประเพณีที่มีต่อชาติไทย

“ประเพณีทั้งหลายย่อมมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน เรามีประเพณีของชาติไทยเป็นสมบัติ เราควรจะยึดอย่างยั่งยืนและช่วยกันส่งเสริมรักษาไว้ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ...”

ความตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วันที่ 21 เมษายน พุทธศักราช 2503

“โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และโบราณสถานทั้งหลายเป็นของมีคุณค่า และจำเป็นแก่การศึกษาค้นคว้าในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ โบราณคดี เป็นการแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทย ที่มีมาแต่อดีต ควรสงวนรักษาไว้ให้คงทนถาวร เป็นสมบัติส่วนรวมของชาติไว้ตลอดกาล...”

ความตอนหนึ่งในพระราชดำรัสในพิธีเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันที่ 26 ธันวาคม พุทธศักราช 2504

นอกจากนี้ พระองค์ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาศิลปวัฒนธรรมว่าควรดำเนินการควบคู่กับด้านวิทยาศาสตร์ ดังพระบรมราโชวาท ความตอนหนึ่งว่า

“...การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นการศึกษาที่สำคัญ และควรจะดำเนินควบคู่กันไปกับการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ เพราะความเจริญของบุคคล ตลอดจนถึงความเจริญของประเทศ มีทั้งทางวัตถุและจิตใจ ความเจริญทั้งสองทางนี้จะต้องมี ประกอบกัน เกื้อกูลและส่งเสริมกัน...”

ความตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยศิลปากร ณ วังท่าพระ
วันที่ 12 ตุลาคม พุทธศักราช 2509

ทั้งนี้เพราะการศึกษาศิลปวัฒนธรรม คือ การสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและจิตใจ พระองค์จึงมีพระบรมราโชวาท ดังนี้

**“...งานด้านการศึกษาศิลปวัฒนธรรมนั้น คือ งาน
สร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและทางจิตใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุ
ทั้งองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่น ๆ ทั้งหมด
และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยได้
สืบไป...”**

ความตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยศิลปากร ณ ท่าวังพระ
วันที่ 12 ตุลาคม พุทธศักราช 2553

ความสำคัญของวัตถุและศิลปวัตถุ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ปีพุทธศักราช ๒๕๐๖ พระราชดำรัส บางตอน ซึ่งเน้นความสำคัญของวัตถุและศิลปวัตถุ ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ศิลปะ โบราณคดี และวัฒนธรรม ดังนี้

“ชาติไทยเรานั้นได้มีเอกราช มีภาษา ศิลปะ และ
ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นของตนเองมาช้านานหลาย
ศตวรรษแล้ว ทั้งนี้เป็นเพราะบรรพบุรุษของเราได้เสียสละ
อุทิศชีวิต กำลังทั้งกายและใจ สะสมสิ่งเหล่านี้ไว้ให้เรา จึงจำเป็น
อย่างยิ่งที่เราจะต้องรักษาสีงเหล่านี้ไว้ให้คงทนถาวรตกเป็น
มรดกของชนรุ่นหลังต่อไป ข้าพเจ้าเห็นว่าวัตถุและศิลปวัตถุ
ทั้งหลายนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ชี้ให้เห็นอดีตอันรุ่งโรจน์ของชาติไทยเรา
เป็นประโยชน์แก่การศึกษาทั้งในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ
โบราณคดีและวัฒนธรรม จึงควรที่ทุกฝ่ายจะได้ช่วยกัน
ทะนุถนอมบำรุงรักษา อย่าให้สูญสลายไป...”

จากตัวอย่างที่ยกมาอธิบายทั้งหมด แสดงให้เห็นเด่นชัดว่า ศาสตร์พระราชามีประโยชน์ต่อสรรพสิ่ง หลาย ๆ มิติ ทั้งวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ ศิลปะ วัฒนธรรม สังคม ดังนั้นการศึกษาพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท หรือแนวพระราชดำริ จึงมีส่วนช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความฉลาดรู้ เกิดประโยชน์ทั้งตนเอง สังคม ประเทศชาติ และมวลมนุษยชาติโดยรวม

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงอธิบายถึงเป้าหมายในการพัฒนาไว้ ดังนี้

“...เป้าหมายในการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ให้คนมีความสุข โดยต้องคำนึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ และภูมิหลังทาง เศรษฐกิจ สังคม แม้ว่าวิธีการพัฒนามีหลากหลาย แต่ที่สำคัญคือนักพัฒนาจะต้องมีความรัก ความห่วงใย ความรับผิดชอบ และการเคารพในเพื่อนมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเกี่ยวข้องกับมนุษยชาติ และเป็นเรื่องของจิตใจ...”

(พระมหากษัตริย์นักพัฒนา เพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา, 2554
อ้างในท้องถิ่นพัฒนา, ม.ป.ป.)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เอง และนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นเทคนิควิธีเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้านทั้งทางกว้างและทางลึก ที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรมแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ เป็นองค์รวม หรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต เป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม เป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิต เป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา มีวัฒนธรรมเป็นฐาน มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้ง

ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นความรู้ที่เรียนรู้มาจากปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้าน ในท้องถิ่นต่าง ๆ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การจับสัตว์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า การทำเครื่องมือการเกษตร ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ความสามารถที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ และถ่ายทอดมาให้มีวิธีการหลากหลายที่ทำให้ความรู้เหล่านี้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบัน ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นวิถีของชุมชน ที่คนในชุมชนคิดได้เองนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เป็นสติปัญญาหรือองค์ความรู้ทั้งหมด โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำรงชีพในชุมชนได้อย่างเหมาะสม (ทรงยศ สาโรจน์, 2557)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคม และในสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรม การดำเนินงานด้านวัฒนธรรม จึงต้องใช้ปัญญาค้นหาสิ่งที่มีอยู่แล้ว ฟันฟู ประยุกต์ ประดิษฐ์ เสริมสร้างสิ่งใหม่บนรากฐานสิ่งเก่าที่ค้นพบนั้น นักฟันฟู นักประยุกต์ และนักประดิษฐ์คิดค้นทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านี้ มีชื่อเรียกในเวลาต่อมาว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” หรือ “ผู้รู้ชาวบ้าน” และสติปัญญาที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์นี้เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2534)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของชาวบ้าน หรือการเรียนรู้สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ และได้ถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นผ่านมายังลูกหลานจนถึงปัจจุบัน ในลักษณะการเชื่อมโยงความรู้ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ได้อย่างผสมกลมกลืนและเหมาะสมในการแก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของตนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย (ทัศนีย์ ทองไชย, 2556)

การสร้างนวัตกรรมจากศาสตร์พระราชและภูมิปัญญาท้องถิ่น

การสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมเท่ากันหรือก้าวหน้ากว่า ต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยบนพื้นฐานทรัพยากร ศิลปะและวัฒนธรรมของรากเหง้าของสังคมไทย เพื่อให้นวัตกรรมได้ต่อยอด สร้างสรรค์ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม บนพื้นฐานของสังคมไทยในอดีตคือตั้งอยู่ในทำเลที่ตั้งที่เป็นศูนย์กลางการค้าในอดีต คือ แผ่นดินสุวรรณภูมิ (ประมาณ 2,500 ปีล่วงมาแล้ว) อันเป็นเส้นทางผ่านของการขนส่งสินค้าทางทะเลระหว่างจีนกับอินเดีย หรือเชื่อมต่อระหว่างโลกตะวันออก เช่น จีน ญี่ปุ่น จัมปา (เวียดนาม) เจนละ (เขมร) และรัฐกลุ่มฮินดู มหายาน และอิสลาม ตามมติของกาลเวลา ในประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไน และฟิลิปปินส์ ในปัจจุบัน ส่วนซีกโลกตะวันตก ได้แก่ ชมพูทวีป (อินเดีย) เปอร์เซีย (อิหร่าน) อาหรับ ตุรกี อาณาจักรโรมันตะวันตก และโรมันตะวันออก (ทวีปยุโรปและตุรกี)

สินค้าออกสำคัญซึ่งเกิดจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ เช่น ลมมรสุม ป่าฝนเขตร้อน (Rain Forest) และดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรเส้นทางปัญญาในการสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากร สร้างคุณค่าและมูลค่าเป็นสินค้าออก และงานศิลปะทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม จิตรกรรม รวมทั้งศิลปะประยุกต์ทำให้นครรัฐ (City State) หรืออาณาจักร (Kingdom) จนถึงสมัยเกิดประเทศ (Nation State) เช่น ประเทศไทย ตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ (ต้นพุทธกาล) พุทธิน (พุทธศตวรรษที่ 6) ทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 11 - 16) ศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13 - 18) สมัยลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ 15 - 18) โยนกเชียงแสนและล้านนา (พุทธศตวรรษที่ 18 - 24) สุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 18 - 21) กรุงศรีอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ 19 - 24) จนถึงรัตนโกสินทร์

ภายใต้ระบบเทวสิทธิ์ราชย์ (Divine System) หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ถึงระบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน

ระบบเทวสิทธิ์ราชย์ มีโครงสร้างเบื้องต้น คือ กฎหมาย จารีตประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธา ส่งผลให้กษัตริย์ ซึ่งครอบครองกรรมสิทธิ์ของที่ดิน ไร่แต่เพียงผู้เดียว แต่ก็ยังแบ่งให้ขุนนาง และไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดิน ครอบครอง แต่ไม่มีกรรมสิทธิ์ ดังนั้น กษัตริย์และชนชั้นสูง จึงครอบครองที่ดินและกำลังคน หรือไพร่หลวง ไพร่สม และข้าทาสไว้ เพื่อความมั่นคงของสถานภาพและอาณาจักร กำลังคนดังกล่าวแล้วได้จ่ายผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในรูปแบบของส่วย ภาษี และอากร ผ่านระบบกรมพระคลังสินค้า เพื่อจำหน่ายต่อต่างประเทศ ในระบบการผูกขาดซื้อขายสินค้าของหลวง (Royal Monopoly System) คือ ของต้องห้ามบางอย่าง เช่น เครื่องเทศ สมุนไพร ข้าว อาวุธ ผลิตผลจากป่า ฯลฯ ต้องค้าขายผ่านพ่อค้าคนกลาง คือ กรมพระคลังสินค้า

สินค้าออกสำคัญซึ่งเกิดจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นสินค้าที่สร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ให้แก่รัฐไทยตั้งแต่สมัยนครรัฐ อาณาจักร จนถึงประเทศไทยในปัจจุบัน คือ เครื่องเทศ สมุนไพร ผลิตผลจากป่า เช่น ไม้เนื้อหอม ไม้สัก ไม้สร้างบ้านเรือน ครั่ง ยางไม้ น้ำผึ้ง สำหรับเขาสัตว์หนังสัตว์ ในปัจจุบันระบบนิเวศป่าถูกทำลาย สังคมสัตว์ป่าจึงลดน้อย ไม่เพียงพอในการสร้างธุรกิจ แต่ควรส่งเสริมในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในระบบทวารวดีราชย์ ยังก่อให้เกิดมูลค่าและคุณค่าในด้านศิลปะและวัฒนธรรมไทย ที่พระมหากษัตริย์ ชุนนาง และกลุ่มคนผู้มั่งคั่ง สนับสนุนในด้านจิตรกรรมและอุปลักษณ์ศิลปิน จึงก่อให้เกิดมรดกอันล้ำค่าทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ในรูปแบบศิลปะที่มีคุณค่าและเป็นมรดกถึงปัจจุบัน เช่น พระราชวังโบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ สอดคล้องกับหลักการของศาสตร์พระราช ที่เน้นให้คุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่ควรสืบสาน ต่อยอด เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และมีความศรัทธา รักศักดิ์ศรีของความเป็นไทย เพราะศักดิ์ศรีและความภูมิใจในความเป็นไทย อันเกิดจากมรดกทางด้านศิลปะ วัฒนธรรมในอดีต นอกจากทำให้เกิดความมั่นคงทางด้านการเมืองแล้ว ยังส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจไทย

ความรุ่งเรือง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในระบบทวารวดีราชย์ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11 - 17 ก่อนการรวมรัฐไทย และนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 สมัยสุโขทัย ถึงพุทธศตวรรษที่ 24 ก่อน พ.ศ. 2398 หรือก่อนทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับสหราชอาณาจักร ทำให้รัฐสยามต้องยกเลิกระบบผูกขาดซื้อขายสินค้าของหลวง และเริ่มรับระบบเศรษฐกิจทุนนิยม (Capitalism) แบบตะวันตก ความรุ่งเรือง มั่งคั่ง ทางเศรษฐกิจเกิดจากไพร่หรือชาวบ้านในท้องถิ่นเป็นผู้ส่งส่วย เก็บหาของป่า เครื่องเทศ สมุนไพร แร่ธาตุ ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ส่งขายให้รัฐผ่านระบบผูกขาดซื้อขายสินค้าของหลวง หรือผ่านพ่อค้าคนกลางคือกรมพระคลังสินค้า นอกจากนี้ไพร่หรือชาวบ้านในท้องถิ่น ยังมีแรงงานหรือช่างที่สำคัญของราชสำนักในการสร้างศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ

สำหรับช่างฝีมือ อาจเกิดจากแรงงานในท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาเรียนรู้จากช่างรุ่นอาวุโสในราชสำนัก และช่างในราชสำนักส่วนหนึ่งก็เกิดจากทาสเชลยที่มีฝีมือทางช่าง การเกื้อกูล อุปถัมภ์ ระหว่างไพร่ หรือประชาชนในท้องถิ่นกับพระเจ้าแผ่นดินและขุนนาง จึงทำให้เกิดศิลปะไทยอันทรงคุณค่าในปัจจุบันนี้

การแตกสลายของศิลปะ วัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

การแตกสลายของศิลปะ วัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีสาเหตุหลายประการ แต่บทความเรื่องนี้กล่าวเน้นเฉพาะอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีของตะวันตก ซึ่งเริ่มต้นจากสหราชอาณาจักร ยุโรป แล้วขยายตัวสู่สหรัฐอเมริกา และเอเชียในปัจจุบัน

สนธิสัญญาเบาว์ริง (พ.ศ. 2398) คือ ต้นตอของปัญหา สนธิสัญญานี้เกิดขึ้นจากแนวคิดของระบบทุนนิยมและประชาธิปไตย ซึ่งต้องการให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล และการแข่งขันอย่างเสรี กลไกของราคาเป็นไปตามความต้องการบริโภค (Demand) และสินค้า หรือบริการ (Supply) ที่พร้อมตอบสนองความต้องการ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีมือที่มองไม่เห็น (The Invisible Hand) เป็นผู้ควบคุม

จากผลของสนธิสัญญาเบาว์ริง จึงทำให้ต้องยกเลิกระบบผูกขาดสินค้าของหลวงผ่านกรมพระคลังสินค้า ยกเลิกการเก็บภาษีจังกอบ หรือภาษีปากเรือแบบเก่า และการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตก (The Westernization) ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม และวัฒนธรรม เพื่อปกป้องประเทศให้รอดพ้นจากภัยลัทธิล่าอาณานิคม

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้ว เป็นสาเหตุหนึ่งทำให้เกิดการเลิกทาส เลิกไพร่ เพราะต้องการตอบสนองแรงงานเสรี การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานทางการผลิต (Infrastructure) การปฏิรูปการศึกษา และการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้าสู่รัฐสยามในพุทธศตวรรษที่ 24, 25 และ 26

ประมาณ 165 ปี จากจุดเริ่มต้นของการยอมรับสนธิสัญญาเบาว์ริง ได้ส่งผลให้สยามหรือประเทศไทยต้องเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสังคม วัฒนธรรมตามแบบยุโรป และสหรัฐอเมริกา การเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี

เป็นสิ่งที่ตึงามเหมาะสมตามการเปลี่ยนแปลงของโลก แต่การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม จนขาดจิตสำนึกแห่งความเป็นไทย ไร้ศักดิ์ศรี หมดศรัทธา ไม่เห็นคุณค่าของความเป็นไทย นี่คือการเดินทางเข้าสู่การล่มสลายของประเทศ เพราะการสูญเสียทางสังคมวัฒนธรรมส่งผลต่อการพังทลายของระบบการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ เพราะทุกคนไม่นิยมไทย แต่หันไปพึ่งพิงชื่นชมต่างชาติ “ไม่ยืนบนขาของตนเอง” แต่ “ยืนบนขาคนอื่น”

การแก้ปัญหาโดยการนำหลักการของศาสตร์พระราชามาใช้ในการสอนให้ประชาชนเห็นคุณค่าของภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ที่บรรพบุรุษเสียสละอุทิศชีวิตกำลังทั้งกายและใจ สะสมสิ่งเหล่านี้ไว้ให้ ศิลปวัตถุ เป็นสิ่งสำคัญที่ชี้ให้เห็นอดีตอันรุ่งโรจน์ของชาติไทยเรา และเป็นประโยชน์แก่การศึกษาทั้งในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ โบราณคดี และวัฒนธรรม จึงควรที่ทุกฝ่ายจะได้ช่วยกันบำรุงรักษาอย่าให้สูญสลาย

การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นการศึกษาที่สำคัญและควรจะดำเนินการควบคู่กันไปกับการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ เพราะความเจริญของบุคคล ตลอดจนความเจริญของประเทศ มีทั้งทางวัตถุและจิตใจ ความเจริญทั้งสองทางจะต้องมีประกอบกัน เกื้อกูลและส่งเสริมกัน

การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหลักการสำคัญอย่างหนึ่งในการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ผลผลิต (Product) ของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น สมุนไพร เครื่องเทศ ผลิตผลจากป่า แร่ธาตุ งานศิลปะ วัฒนธรรม ที่เกิดจากรากฐานของท้องถิ่นตั้งแต่จุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ แต่ผลิตผลจากท้องถิ่นดังกล่าวแล้ว ส่งผลให้เกิดความมั่งคั่ง รุ่งโรจน์แก่สังคมเมือง หรือชนชั้นปกครองทั้ง ๆ ที่ทรัพยากรและแรงงานมาจากท้องถิ่น เศรษฐกิจสร้างสรรค์ควรส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นควบคู่กับเศรษฐกิจเมือง แต่ไม่ใช่ให้เมืองแสวงหาผลประโยชน์จากท้องถิ่น การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การนำระบบการตลาดแบบสหกรณ์ ตามหลักการศาสตร์พระราชามา รวมทั้ง

การส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม และการฟื้นฟู พัฒนา ต่อยอด ผลผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติที่ทรงคุณค่าในอดีต เช่น สมุนไพร เครื่องเทศ ผลผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย เป็นวัตถุดิบผ่านกระบวนการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีใหม่อย่างเหมาะสม ทำให้เกิดนวัตกรรมที่มีมูลค่าและคุณค่าตอบสนองความต้องการของตลาดทั้งไทยและต่างประเทศ ในด้านอาหาร เครื่องดื่ม ยารักษาโรค เครื่องสำอาง เสื้อผ้า สิ่งทอ ที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ไม้สอย เพื่อตอบสนองความต้องการด้านปัจจัย 4 ของมนุษย์ สำหรับมรดกทางด้าน ศิลปะและวัฒนธรรมก็สร้างสรรค์งานเทศกาล ดนตรี การแสดง ภาพยนตร์ โทรทัศน์ เพลง หนังสือ การ์ตูน ภาพเคลื่อนไหว ฯลฯ

ในปัจจุบันรัฐบาลได้ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือ Soft Power เพื่อต้องการผลักดันวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ 5F ได้แก่ อาหาร (Food) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) การออกแบบแฟชั่น (Fashion) ศิลปะป้องกันตัว (Fight) และเทศกาลประเพณีไทย (Festival) บุกเบิกเริ่มต้นก่อนสำหรับการนำเครื่องเทศ สมุนไพร ผลผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างนวัตกรรมต้องมียุทธศาสตร์ส่งเสริมต่อไป เพื่อให้ถึงท้องถิ่นและท้องถิ่นได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเพณีผล และร่วมรับผลประโยชน์

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการสร้างนวัตกรรมควรกระทำควบคู่กับการสร้างความภูมิใจ เห็นคุณค่า ศรัทธาในความเป็นไทย การไม่เห็นคุณค่า และศรัทธาในความเป็นไทย เป็นบ่อเกิดของการล่มสลายทางเศรษฐกิจ และการเมือง คือไม่นิยมไทย ไม่บริโภคสินค้าไทย ไม่เกิดจิตสำนึกของความเป็นไทย พร้อมรับความสูญเสียด้านเอกราช เพื่อความอยู่รอด มั่งคั่งของตนเอง

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นแนวทางในการยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นให้ดีขึ้นเทียบเท่ากับเศรษฐกิจเมือง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และเท่าเทียมกัน

บรรณานุกรม

- เกษม วัฒนชัย. (2556). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับความเข้มแข็งของโรงเรียน*. ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ. กรุงเทพฯ: ธนินกรพิมพ์
- คณะอนุกรรมการศึกษาปรีชาญาณ ฤทธาภรณ์แห่งศาสตร์พระราชา. (2560). *ศาสตร์พระราชา*. สืบค้นจาก <http://anyflip.com/mkuk/basic>
- ทรงยศ สาโรจน์. (2557). *การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเรือนแพ ลุ่มน้ำสะแกกรัง*. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทัศนีย์ ทองไชย. (2556). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา*. ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประยุทธ์ จันทริโอชา. (2560). *ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน*. สืบค้นจาก <http://www.idaopa.org/km...PDF>
- วิศณุ เครื่องาม. (2560). *ศาสตร์พระราชา : องค์ความรู้ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน*. สืบค้นจาก <http://edujournal.bsru.ac.th/PDF>
- สมบัติ นพธิ์. (2561). *ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาศาสตร์บริหาร*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ. (2534). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ห้องสมุดพัฒนา. (ม.ป.ป.). *มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ*. สืบค้นจาก <http://www.manpattanalibrary.com/admin/pdg/=768pdffile.pdf>

หลักการทรงงาน เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

หลักการทรงงานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ชูสิทธิ์ ชูชาติ

หลักการทรงงาน

หลักการทรงงาน คือ หลักการ หรือแนวทางการปฏิบัติ พระราชกรณียกิจต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พ.ศ. 2470 - พ.ศ. 2559 ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการทรงงานในโครงการส่วนพระองค์ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการหลวง โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ ซึ่งโครงการดังกล่าวแล้วมีลักษณะแตกต่างกัน ทั้งด้านเจ้าของโครงการงบประมาณของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ และวิธีการดำเนินงานของโครงการ

หลักการทรงงานทั้งหมด เริ่มต้นจาก 7 ข้อ แล้วต่อมาเพิ่มขยายเป็น 23 ข้อ เป็นหลักการทรงงานที่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) สรุปรวบรวมขึ้นผู้เขียนสารคดีเรื่องนี้ คิดว่าน่าจะถอดบทเรียนจากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพียงประการเดียว แต่ไม่ได้พิจารณาถึงโครงการหลวง โครงการส่วนพระองค์

ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการเขียนบทความเรื่องนี้ จึงสรุปทเรียนครอบคลุมถึงโครงการหลวง โครงการส่วนพระองค์ และพระราชกรณียกิจอื่น ๆ ประกอบด้วย หลักการทรงงานเดิมของสำนักงาน กปร. 23 ข้อ หลักการทรงงานได้พัฒนาเพิ่มเติมจาก 7 ข้อ และพัฒนาปรับปรุง จนกระทั่งตกผลึกเป็น 23 ข้อ ซึ่งเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ประกอบด้วย

หลักการทรงงาน 23 ข้อ

1. การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ	13. ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ
2. เริ่มจากข้างใน	14. ใช้ธรรมปราบอธรรม
3. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก	15. การปลูกป่าในใจคน
4. ทำตามลำดับขั้น	16. อดทนคือกำไร
5. ภูมิสังคม	17. การพึ่งพาตนเอง
6. องค์กรรวม	18. พอยู่พอกิน
7. ไม่ติดตำรา	19. เศรษฐกิจพอเพียง
8. ประหยัด เรียบง่าย
ได้ประโยชน์สูงสุด	20. ความซื่อสัตย์สุจริต
จริงใจต่อกัน
9. ทำให้ง่าย	21. การทำงานอย่างมีความสุข
10. การมีส่วนร่วม	22. ความเพียร
11. ประโยชน์ส่วนรวม	23. รู้รัก สามัคคี
12. การบริการรวมที่จุดเดียว	

ต่อมาในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ได้เสนอเพิ่มเป็น 27 ข้อ และได้รับการยอมรับจากสำนักงาน กปร. หลักการทรงงาน หรือคำสอน 27 ข้อ ประกอบด้วย

หลักการทรงงาน 27 ข้อ

1. ซื่อสัตย์ สุจริต จงใจต่อกัน
2. อ่อนน้อมถ่อมตน
3. ความเพียร
4. รู้รัก สามัคคี
5. ทำเรื่อย ๆ ทำแบบสังขยาน
6. มีความสูงในการทำประโยชน์
ให้แก่ผู้อื่น
7. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ
ทำงานอย่างผู้รู้จริง
8. ระเบิดจากข้างใน
9. ทำตามลำดับขั้น
10. ภูมิสังคม
11. องค์กรร่วม
12. ประหยัด เรียบง่าย
ได้ประโยชน์สูงสุด
13. ขาดทุนคือกำไร
14. ปลุกป่าในใจคน
15. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ
16. ธรรมชาติปราบธรรมชาติ
17. ประโยชน์ส่วนรวม
18. การพึ่งตนเอง
19. เศรษฐกิจพอเพียง
20. เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา
21. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก คิด Macro
เริ่ม Micro
22. ไม่ติดตำรา ทำให้ง่าย
23. การมีส่วนร่วม
24. พออยู่พอกิน
25. บริการรวมที่จุดเดียว
26. ร่าเริง รื่นเริง คึกคัก ครึกครื้น
กระฉับกระเฉง มีพลังเป็นปัจจัย
ของการทำงานที่มีประสิทธิภาพ
27. ชัยชนะของการพัฒนา

วิเคราะห์หลักการทรงงาน ทั้งของเก่า 23 ข้อ และของใหม่ 27 ข้อ สรุปได้ว่าหลักการทรงงานใหม่ 27 ข้อ ยังยึดของเดิม 23 ข้อ แล้วเพิ่มเติมจำนวน 4 ข้อ แต่การเรียงลำดับข้ออาจแตกต่างกัน ภายใต้เนื้อหาเดิม หลักการทรงงานที่เพิ่มเติมขึ้นมา 4 ข้อ ได้แก่

1. อ่อนน้อมถ่อมตน
2. ทำเรื่อย ๆ ทำแบบสังฆทาน
3. เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา
4. ชัยชนะของการพัฒนา

อย่างไรก็ตามหลักการทรงงานที่กล่าวมาแล้วทั้ง 23 ข้อ และ 27 ข้อ พร้อมทั้งคำอธิบาย และการยกตัวอย่างของแต่ละข้อ ซึ่งอาจศึกษาเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลได้ทั้งจากเอกสารและข้อมูลออนไลน์ แต่เมื่อวิเคราะห์จากการติดตามพระราชกรณียกิจ และหลักการทรงงานจากโครงการหลวง และโครงการอื่น ๆ ผู้เขียนสารคดีเรื่องนี้จึงเสนอเพิ่มอีก 5 ข้อ คือ

1. ทรงค้นพบปัญหา
2. ทุ่มเงิน
3. การทำงานแบบโง่
4. การศึกษา
5. การติดตามผลงานจนสำเร็จ

1. ทรงค้นพบปัญหา

การแก้ไขปัญหาของระบบราชการ ปัญหาหรือโจทย์มาจากเบื้องบน หรือนโยบายของส่วนกลางกำหนดตามแบบอย่างของการบริหารราชการแผ่นดิน การแก้ไขปัญหาบางอย่างไม่สอดคล้อง หรือไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้าน หรือบางครั้งก็ไม่ใช่ปัญหาของชาวบ้าน หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การแก้ปัญหาเกิดจากการทรงค้นพบปัญหาด้วยพระองค์เอง ชาวบ้านถวายฎีกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังท้องถิ่นกันดาร สู้ปวงชนยากไร้ ด้อยโอกาส ไร้ถนน มีแต่ทางเดินผ่านป่าและภูเขา การเสด็จพระราชดำเนินดังกล่าวแล้ว จึงได้ทรงค้นพบปัญหาอย่างแท้จริง ดังนั้นหลักการทรงค้นพบปัญหา จึงเป็นหลักการทรงงานอย่างหนึ่งที่ทรงปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ ตลอดพระชนชีพในการทรงงาน

2. ฉุกเฉิน

การทรงงานเพื่อคนยากไร้ ด้อยโอกาส เริ่มต้นจากการทรงค้นพบปัญหา และหาวิธีการแก้ปัญหาให้รวดเร็ว คล่องตัว โดยการพระราชทานพระราชทรัพย์ ส่วนพระองค์ ต่อมาเมื่อประชาชนเกิดความศรัทธาก็มิบริจาคสมทบ ในที่สุด ก็กลายเป็น ฉุกเฉิน เมื่อมีการจัดตั้งมูลนิธิชัยพัฒนา ฉุกเฉิน มี 2 ฉุกเฉิน

ฉุกเฉินที่ 1 จากงบประมาณแผ่นดิน ในโครงการของระบบราชการ ที่ไม่เร่งด่วน

ฉุกเฉินที่ 2 จากพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ และการบริจาคจากประชาชน ผู้ศรัทธา ฉุกเฉินส่วนที่ 2 ใช้กับโครงการเร่งด่วน ทั้งภาคราชการ และเอกชน ซึ่งรอเงินจากระบบราชการอาจล่าช้า ผิดระเบียบ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ราษฎรผู้ยากไร้ ด้อยโอกาส ไม่ทัน จึงใช้ ฉุกเฉินที่ 2 ในการทรงงานเกี่ยวกับโครงการหลวง พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างทฤษฎี 3M คือ

M1 + M2 + M3 = ความสำเร็จ

M1 = เงิน, M2 = คน, M3 = วิธีการ

M1 คือ เงินได้จากกระเป๋าผู้บริจาคและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

M2 คือ ผู้ร่วมงานในโครงการ

M3 คือ วิธีการทำงานจุดสำคัญคือ อย่าให้ยุ่งยาก ให้ความช่วยเหลือ โดยเร็วไม่มีคณะกรรมการเป็นทางการ

3. ทำแบบโง่ หรือแบบ NGO (Non-Governmental Organization) หรือองค์การนอกภาครัฐ

เป็นองค์การที่ไม่แสวงหาผลกำไร และดำเนินงานอยู่ภายนอกโครงสร้างการเมืองแบบสถาบัน การทำงานตามระบบราชการ มีระเบียบ ขั้นตอนมากมาย แก้ปัญหาไม่ทันท่วงที จึงเกิดหลักการทรงงานแบบโง่ หรือลดขั้นตอน รวดเร็ว ถูกต้อง โปร่งใส พระบรมราโชบายในการทรงงาน แบบนี้มีพระกระแสรับสั่งเด่นชัดในนโยบาย การทำงานของโครงการหลวง คือ **“ลดขั้นตอน คือจะทำอะไรก็อย่าต้องให้มีการอนุมัติต่อ ๆ กันไป หลายชั้น อีกนัยหนึ่งให้กระจายอำนาจ ปิดทองหลังพระ อย่าทำความดีเพื่อเอาไว้อวด เร็ว ๆ เข้า ช่วยเขาช่วยตัวเอง”**

(ม.จ. ภัคเดช รัชนี้, 2551)

4. การศึกษา

หลักการศึกษา เป็นหลักการทรงงานที่สำคัญในการพัฒนาคน การพัฒนาคนให้เกิด “ความฉลาดรู้” เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นปัจจัยเบื้องต้นในการทำให้คนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ จนประสบผลสำเร็จ ตัวอย่าง การสร้างโรงเรียนในท้องถิ่น ทุรกันดาร์โดยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ การพระราชทานทุนการศึกษา พระบรมราโชวาทในด้านการศึกษา เป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ว่า หลักการทรงงานที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ **“หลักการศึกษา”**

5. การติดตามผลงานจนสำเร็จ

พระราชกรณียกิจ การพัฒนาที่ยั่งยืนในแต่ละพื้นที่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้ระยะเวลาต่อเนื่องกันยาวนานหลาย ๆ ปี เริ่มจากทรงค้นพบปัญหา แล้วหาวิธีการแก้ปัญหา ด้วยการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา บนพื้นฐานของภูมิสังคม และหลักการทรงงานข้ออื่น ๆ ต้องใช้เวลานานและต่อเนื่อง

ยกตัวอย่าง

การพัฒนาบ้านม้งดอยปู่ย เริ่มพบปัญหาดังแต่ พ.ศ. 2506 - 2543 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จประพาสดอยปู่ย จำนวน 14 ครั้ง การพัฒนาบ้านม้งแม่สา เริ่มตั้งแต่ค้นพบปัญหาในการเดินทางประพาสต้น จากบ้านดอยปู่ยมายังบ้านปางขมุ (บ้านแม่สาเก่า) ในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2507 เป็นเวลา 2 วัน 1 คืน ประทับพักแรมในป่า การค้นพบปัญหาแล้วเริ่มต้นพัฒนา ตั้งแต่ พ.ศ. 2507 - พ.ศ. 2527 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จประพาสบ้านแม่สาใหม่ และหมู่บ้านใกล้เคียง จำนวน 13 ครั้ง การพัฒนาหมู่บ้านม้ง ขุนช่างเคี่ยน ตั้งแต่ พ.ศ. 2513 - พ.ศ. 2519 ได้เสด็จประพาสจำนวน 4 ครั้ง และหมู่บ้านอื่น ๆ ในกลุ่มตัวอย่างก็เช่นเดียวกัน

การหยุดเสด็จประพาส มิใช่เป็นการหยุดโครงการพัฒนา แต่โครงการพัฒนาค่อนข้างลงตัว มั่นคงแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการ และคนในชุมชนดำเนินการต่อไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จไปยังพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งทรงพบปัญหาทั่วประเทศไทย

ผู้เขียนสารคดี ยอมรับในหลักการทรงงาน 23 ข้อ หรือ 27 ข้อ แต่หลักการทรงงานที่ได้เพิ่มเติม อีก 5 ข้อ สรุบบทเรียนจากโครงการพระราชกรณียกิจ และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้เสนอแนะดังกล่าวมาแล้ว

สวนพ่อเฒ่า

บนพื้นฐานศาสตร์พระราช

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สวนพืชม่าบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

ผศ.ชูสิทธิ์ ชูชาติ

วัตถุประสงค์

สารคดีเรื่องนี้เพื่อต้องการแสดงให้เห็นว่า มรดกอันล้ำค่าของภูมิปัญญาไทยดั้งเดิมสอดคล้องกับแนวพระราชดำริ เรื่อง ศาสตร์พระราชา และทำให้ชาวบ้านมีชีวิตอย่างมั่นคง พอเพียง แต่การพัฒนาสมัยใหม่แบบตะวันตกได้ทำลายภูมิปัญญา ซึ่งมีคุณค่าและสร้างสมต่อเนื่องอย่างยาวนานให้สูญสลาย แต่ยังมี “ชาวบ้านหัวดี” ที่ยังอนุรักษ์ สวนพืชม่าไว้ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง

ความหมาย

พืชม่า หมายถึง ตา หรือ ปู่ สวนพืชม่า คือ สวนของตา หรือปู่ หรือทวด ก่อสร้างไว้แล้วตกทอดถึงลูกหลาน สวนพืชม่าอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สวนสมรม สวนพืชม่ามีลักษณะเป็นสวนป่าผสมผสานของพืชผลชนิดต่าง ๆ ในสวนพืชม่าจึงประกอบด้วย ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้สมุนไพร และไม้เศรษฐกิจ ได้แก่ มะพร้าว หมากพลู ทุเรียน มังคุด ลองกอง ลำไย ส้ม มะม่วง ละคร มะไฟ มะปราง มะปริง สะตอ มะขาม ลูกเนียง ลูกประ ชุนุน จำปาตะ เคี่ยม ไม้ตะเคียน

จำปาป่า หลุมพอ สะเดาเทียม กันเกรา ยางนา ระกำ ชิง ข่า ใบเหลียง ยอดมันปู กล้วย ฯลฯ สำหรับสวนพืชมานพินฐานศาสตร์พระราชานี้เพิ่มเติม เช่น สาคุ จาก ทุเรียนน้ำ ฯลฯ สำหรับยางพาราและปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกภายหลังและแยกออกจากสวนพืชมาน

ประเภท

1. สวนพืชมานในที่ราบ

สวนพืชมานในที่ราบ หรือที่ลุ่มน้ำท่วมถึงสวนพืชมานแบบนี้ มีการปลูกแบบยกร่องกว้างประมาณ 3 - 5 เมตร ยกสูงประมาณ 50 ซม. ระหว่างร่องมีน้ำท่วมขังตลอดปี สวนแบบนี้ปลูกต้นไม้ผสมผสานหลาย ๆ ชนิด เช่นเดียวกัน แต่ต้องคัดเลือกพันธุ์ไม้ที่ทนทานต่อความชื้นและน้ำท่วมขังในระยะเวลานาน ๆ ในฤดูฝนหรือเวลาน้ำขึ้น พืชที่ปลูก ได้แก่ มะพร้าว จาก สาคุ หมาก กล้วย มะม่วง ส้ม ไข่ กระทอน เงาะ มะปราง ผักไม้ น้ำ ฯลฯ นอกจากนี้ในคูน้ำยังเป็นที่อยู่อาศัยของกิ้ง หอย ปู และปลา

2. สวนพืชมะพร้าวในเขตพื้นที่สูงและเชิงเขา

สวนพืชมะพร้าวชนิดนี้เป็นสวนป่า หรือวนเกษตรที่ผสมผสานระหว่างผลไม้ หรือพืชผลปลูกใหม่ แต่ยังคงอนุรักษ์ไม้ยืนต้นดั้งเดิมไว้ เช่น ไม้เคี่ยม หลุมพอกันเกรา สะเดาเทียม ฯลฯ ผสมผสานกับไม้ผลปลูกใหม่ อาศัยร่มเงาในการพึ่งพิงอิงกัน เช่น หมาก มะพร้าว ทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง ลำสาด มะม่วงละมุด มะปราง มะไฟ ขนุน จำปาตะ สะตอ ลูกเนียง ลูกประ พืชตระกูลขิง ข่า และลำต้นไต้ดิน สวนพืชมะพร้าวชนิดนี้มีหญ้าปกคลุมดินและใบไม้ร่วงหล่นตามธรรมชาติ มีความชื้นและร่มเงาของต้นไม้

การปลูกพืชผสมผสานหลาย ๆ ชนิด จึงทำให้สวนพืชมะเขือเทศ
และเกิดรายได้ตลอดปี

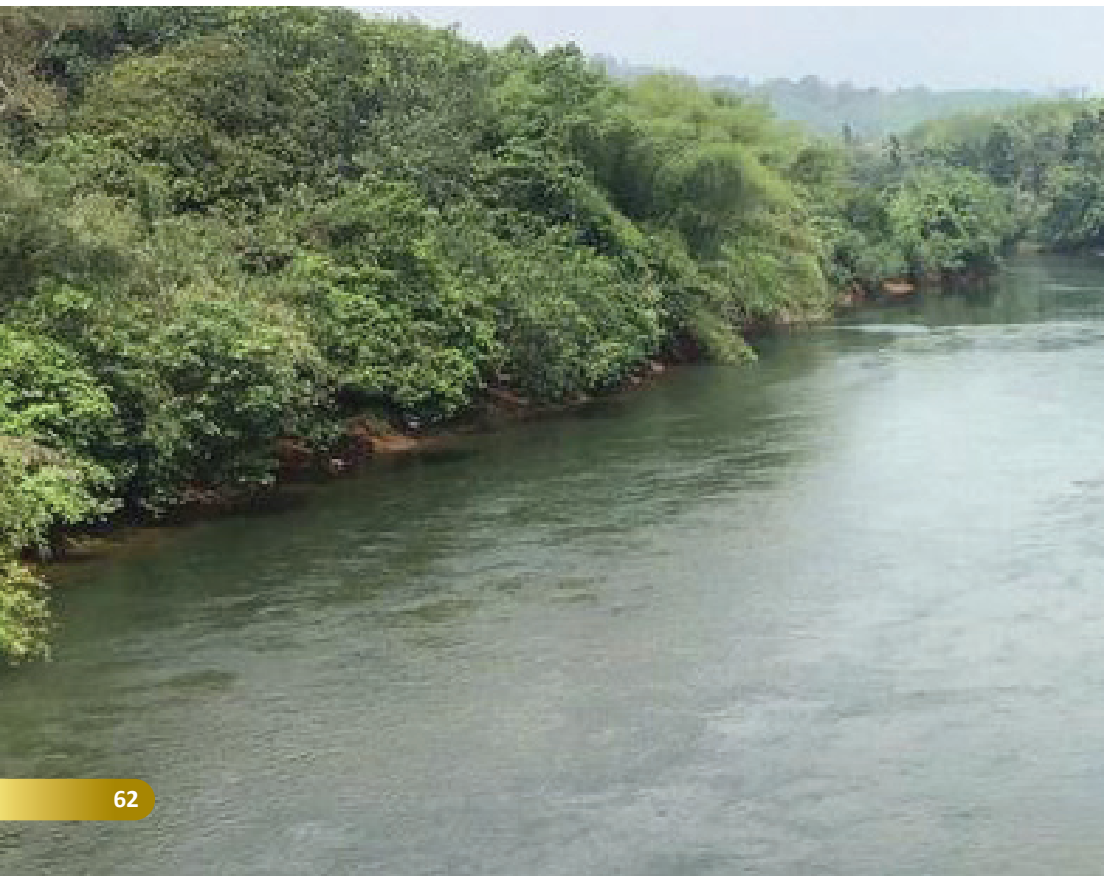
เกลอ คือ แบบอย่างการพึ่งพิงของสวนพืชมะเขือเทศ ผลผลิตจากสวนพืชมะเขือเทศ
ถึงเพียงพอในการเลี้ยงครอบครัวตัวเองตลอดปี แต่ชุมชนในเขตสวนพืชมะเขือเทศ
ก็ยังพึ่งพิงชุมชนอื่นในเรื่องผลผลิต ซึ่งจำเป็นและผลิตเองไม่ได้ เช่น ข้าว เกลือ
อาหารทะเล ความแตกต่างของระบบนิเวศดังกล่าวแล้ว จึงเกิดการผูกมิตร
หรือผูกเกลอเพื่อพึ่งพิงอิงกันของชาวสวน ผูกเกลอกับชาวนา หรือชาวประมง
เพื่อแลกเปลี่ยนผลผลิต และพึ่งพิงในด้านเศรษฐกิจสังคม

สวนพ้อเผ้ากับศาสตร์พระราชา

ศาสตร์พระราชา หมายถึง องค์ความรู้ทั้งหมดของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทั้งด้านวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ สังคมศาสตร์ และศิลปศาสตร์ ในรูปแบบของทฤษฎี แนวคิด หรือนวัตกรรม

ศาสตร์พระราชา จึงเป็นองค์ความรู้รวม ซึ่งประกอบด้วยส่วนย่อย เช่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ การสหกรณ์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน ศิลปะ วัฒนธรรม ฯลฯ องค์ความรู้แขนงหรือส่วนต่าง ๆ รวมกันเป็นศาสตร์พระราชา

ความสอดคล้องของสวนพ่อน้ำกับศาสตร์พระราชานี้ แบ่งออกได้ดังนี้

1. สวนพ่อน้ำสอดคล้องกับการเกษตรแบบผสมผสาน

หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ แต่ไม่เหมือนกันทั้งหมด เพราะสวนพ่อน้ำอาจไม่มีอ่างเก็บน้ำ หรือน้ำขัง แต่สวนพ่อน้ำก็มีน้ำจากลำธาร ลำห้วย น้ำฝน หรือแหล่งน้ำธรรมชาติหล่อเลี้ยง ทำให้สวนพ่อน้ำมีพืชผลนานาชนิดที่อุดมสมบูรณ์ มีร่มเงาของต้นไม้ไม้ใหญ่แผ่กว้าง

2. สวนพืชมะพร้าวสดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คือ มีการผลิตแบบพอมี พอกิน หรือพอกิน พอใช้ พอแบ่งปันในระบบเครือญาติ หรือพอขายในระบบการตลาด มีผลผลิตหลายอย่างที่เพียงพอเลี้ยงตนเองได้ภายใต้เงื่อนไขความรู้ ในการดูแลรักษาสวนพืชมะพร้าวและคุณธรรม ในการสร้างผลผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดำรงชีวิตด้วยความซื่อสัตย์ อดทน หมั่นเพียร นำท้องถิ่นไปสู่ความยั่งยืนทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจปรับตัวเข้ากับปัจจุบันได้ถ้ายึดหลักการของสวนพืชมะพร้าวในการผลิต

3. สวนพืชมะพร้าวสดคล้องกับหลักการปลูกป่า 3 อย่าง แต่ให้ประโยชน์ 4 อย่าง

สวนพืชมะพร้าวปลูกพืชเพื่อกิน เพื่อใช้สอย และเพื่อเศรษฐกิจ แต่ให้ประโยชน์ข้อที่ 4 คือสามารถอนุรักษ์ดิน และต้นน้ำ ลำธาร นอกจากนี้สวนพืชมะพร้าวยังก่อให้เกิดการหลั่งน้ำจากใบไม้ที่ร่วงหล่นแล้วย่อยสลายกับต้นหญ้าที่ขึ้นปกคลุมดิน รวมโคนต้นไม้ ชาวบ้านจะไม่ดายหญ้าใต้โคนต้นไม้ เพราะหญ้าเหล่านี้ปกคลุมดิน ถมดิน และทำให้เกิดความชื้น ต้นไม้พุ่มที่ใบหนาแน่น เช่น มังคุด เงาะ ใต้โคนต้นไม้ไม่ถูกแสงแดดก็โล่งเตียน แต่ปกคลุมด้วยใบไม้ที่ร่วงหล่นทำให้เกิดการหลั่งน้ำเช่นเดียวกัน

สาเหตุของการลดพื้นที่การเพาะปลูกแบบสวนพืชมะเขือบ

1. นโยบายของรัฐ

นโยบายของรัฐที่ส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจพืชเชิงเดี่ยว เริ่มต้นตั้งแต่วางพารา ซึ่งเริ่มต้นก่อตั้งองค์การสวนยาง พ.ศ. 2504 ทำให้สวนยางพาราซึ่งเป็นสวนป่า มีไม้ยืนต้นดั้งเดิมเพื่อใช้สอย ไม้กินได้ เช่น สะตอ ลูกเนียง เหยียง ลูกประ และไม้พุ่มผสมผสานกับสวนยาง ชาวบ้านเรียกว่า “ป่ายาง” ต้องยกเลิกปลูกยางพาราได้อย่างเดียว ถ้าชาวบ้านขอทุนส่งเสริมจากองค์การสวนยางพารา ไม้ทุกชนิดต้องโค่นล้มทำลายหมด เหลือแต่ยางพาราอย่างเดียว ลักษณะเช่นเดียวกันนี้ก็เกิดขึ้นกับการทำสวนปาล์ม ซึ่งเริ่มต้นที่จังหวัดสตูล และกระบี่ใน พ.ศ. 2511 ในปัจจุบันปลูกทุกจังหวัดในภาคใต้

2. ระบบการศึกษา

การรับแบบอย่างจากตะวันตก เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากกว่าการรื้อฟื้น สืบสาน ภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องการปลูกพืชแบบผสมผสาน ซึ่งดำเนินชีวิตต่อเนื่องมาหลายร้อยปี การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อขายในระบบการตลาดเสรีนิยม ทำให้ชาวบ้านถูกกดราคาในเรื่องผลผลิตแต่กลับใช้ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ และสารเคมีอื่น ๆ เพิ่มขึ้นชาวบ้านหลายคนต้องขายที่ดินมรดกเดิม เพื่อชำระหนี้สินให้การเกษตรเชิงเดี่ยวในระบบการตลาดเสรีพ้อค้าคนกลาง นักธุรกิจ ผู้ค้าขายผลผลิตจากพืชเชิงเดี่ยว ร่ำรวยขึ้นแต่เกษตรกร หรือชาวบ้านยากจนลง นี่คือนโยบายเชิงประจักษ์ที่รัฐและระบบการศึกษาไม่เคยแก้ไขอย่างจริงจัง

3. ตัวชาวบ้าน

การเปลี่ยนสภาพของสวนพ่อเฒ่าเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว สาเหตุหนึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายในของชาวบ้าน ชาวบ้านชื่นชอบในการปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ ๆ แบบการปลูกเชิงเดี่ยว จึงลดการปลูกแบบสวนพ่อเฒ่า ชาวบ้านมุ่งตัวเงินเป็นเป้าหมายหลัก แล้วนำเงินมาซื้อสิ่งของอุปโภค บริโภคทุกอย่าง ชาวบ้านไม่ได้ผลิตอะไรเพื่อใช้เอง วิถีชีวิตชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไปแล้ว เพราะการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ในปัจจุบันสวนพ่อเฒ่าสามารถลดรายจ่ายจากปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค สวนพ่อเฒ่าคือ การปลูก 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง การทำสวนพ่อเฒ่า ต้องเริ่มจาก “ปลูกป่าในใจคน” เมื่อคนรักป่า ป่าก็จะให้ประโยชน์แก่คน การพิจารณาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมองแต่เพียงรายได้จากตัวเงิน แต่ให้มองผลผลิตที่ได้ ลดรายจ่าย และสร้างเงินออมเพื่อการลงทุน

ศาสตร์พระราชาศาสตร์ มิใช่ศาสตร์ที่มุ่งให้คนแสวงหาเงิน แต่ทำลายธรรมชาติ และวัฒนธรรม ศาสตร์พระราชาศาสตร์ เน้นความกลมกลืนในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

สวนพ่อเฒ่า คือ ตัวอย่างแปลงการเกษตรในเชิงเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สวนพ่อเฒ่าจึงเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

นางพญาเสือโคร่ง
บนโขดหินสูง
สู่สวนนางพญาเสือโคร่ง

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

นางพญาเสือโคร่งบนโขดหินสูง สู่สวนนางพญาเสือโคร่ง

ผศ.ชูสิทธิ์ ชูชาติ และ นส.ทัศนิกา ตาคำนวน

นางพญาเสือโคร่ง

นางพญาเสือโคร่ง มีชื่อตัวร้ายในพงไพร แต่เป็นพรรณไม้ดอกเช่นเดียวกับชากระ (Cherry) นางพญาเสือโคร่ง (Wild Himalayan Cherry) ชื่อวิทยาศาสตร์ *Prunus cerasoides* สกุล *Prunus* วงศ์ *Rosaceae* สปีชีส์ *P. cerasioides* มีชื่อเรียกในท้องถิ่นแตกต่างกัน เช่น ชากระเมืองไทย ชากระดอย ชากระหิมาลัยชมพูพุกึงค์ แส้ลาแหล (กะเหรี่ยง)

นางพญาเสือโคร่งเป็นพรรณไม้ป่าในเขตภูเขาสูงแถบเทือกเขาหิมาลัย ตั้งแต่อินเดีย เมียนมา จีนตอนใต้ ลาว และภาคเหนือของประเทศไทย หรือจังหวัดอื่น ๆ ในเขตภูเขาสูงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นางพญาเสือโคร่งเป็นพืชผลัดใบในฤดูหนาวเดือนธันวาคม ใบจะร่วงหล่นหมดทั้งต้น ต่อจากนั้นก็จะแตกช่อดอกสีชมพู บางต้นสีขาว บานสะพรั่งเต็มต้นในปลายเดือนธันวาคม ถึงต้นเดือนมกราคม ภายใต้อากาศฟ้าสีคราม และอากาศหนาวเย็นในฤดูหนาวประมาณ 2 สัปดาห์ ที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวหลั่งไหล เพื่อไปชมความงดงามของดอกนางพญาเสือโคร่งบนยอดดอยในท่ามกลางอากาศหนาวเย็น ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ความงดงาม ต้นนางพญาเสือโคร่ง ยามผลิดอกในฤดูหนาวเฉพาะพื้นที่สูง เขตภูเขาสูงภาคเหนือ หลังจากออกดอกเต็มที่ประมาณ 2 สัปดาห์ ดอกก็เริ่มร่วงหล่น ดอกที่ได้รับการผสมเกสรก็กลายเป็นผลต่อไป

ผลของนางพญาเสือโคร่งเป็นผลไม้เกิดจากดอกช่อ ตอนแก่มีสีเขียว เมื่อสุกมีสีแดงคล้ำ ชิมดูมีรสเปรี้ยว ฝาดหวาน เหมาะแก่การผลิตไวน์แดง หรือสกัดสารเพื่อสร้างประโยชน์จากผลของนางพญาเสือโคร่ง สวนนางพญาเสือโคร่ง ขุนวาง หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มี 2 แห่ง คือ

- ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง)
- บ้านขุนวาง ซึ่งห่างจากเชียงใหม่ ประมาณ 85 กิโลเมตร

การกำเนิดสวนนางพญาเสือโคร่งบ้านขุนวาง

สวนนางพญาเสือโคร่งบ้านขุนวาง บ้านขุนวางตั้งอยู่ในเขตเส้นรุ้งที่ 18° 37' 17" เหนือ และเส้นแวงที่ 98° 31' 9" ตะวันออก ระบบนิเวศบ้านขุนวาง ประกอบด้วย ป่าไม้และภูเขาในเขตดอยอินทนนท์ หรือเทือกเขาถนนธงชัย ระดับความสูงของพื้นที่ตั้งแต่ 1,300 - 1,500 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ในเขตยอดพื้นที่สูงกว่านี้ มีต้นน้ำสำคัญ 2 สาย คือ แม่วางซ้ายกับ แม่วางขวา และมีลำธารเล็ก ๆ อีกหลายสาย ลักษณะพื้นที่เป็นดินและโขดหิน ในเขตภูเขา กลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้เริ่มตั้งหลักแหล่งอาศัยในเขตพื้นที่ดังกล่าวแล้ว ไม่น้อยกว่า 100 ปี เพราะปรากฏหลักฐานจากการบอกเล่าสืบต่อกันว่า ในราชพิธีฝังพระศพ พระเจ้าอินทวิชยานนท์ (พ.ศ. 2360 - 2440) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 7 ชาวม้งได้เข้าร่วมในพิธีฝังพระศพที่ยอดดอยอ่างขาง ซึ่งต่อมาเรียกว่า “ดอยอินทนนท์”

พัฒนาการของม้ง ขุนวาง จากการตั้งถิ่นฐานบนดอยขุนวางจากสังคมการผลิตเพื่อยังชีพ ทำไร่หมุนเวียน ปลูกข้าวเพื่อกิน ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูกฝิ่นเพื่อขาย ปลูกฝ้ายเพื่อทอเสื้อผ้า ขาดระบบการสื่อสาร การคมนาคม และสาธารณสุข จึงเกิดหมอเมือง หมอพื้นบ้านรักษาโรค โดยใช้สมุนไพร

ในท้องถิ่น หรือขอโทษต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ จึงเกิดพิธีกรรมควบคู่กับการประกอบอาชีพ และการรักษาพยาบาลในด้านการคมนาคม ต้องใช้การเดินทางมาต่าง เพื่อบรรทุกสิ่งของ ในการติดต่อกับตัวเมืองต้องใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ ในการเดินทางติดต่อกับตัวเมืองเชียงใหม่ โดยใช้ม้าต่างและใช้เวลา 2 - 3 วัน ในการติดต่อกับอำเภอใกล้เคียง

จากสภาพที่ยากไร้ แค้นแค้นกันดารขาดการติดต่อกับโลกภายนอก บนพื้นที่ยอดดอยขุนวาว ต่อมาก็เกิดแสงสว่างนำทางไปสู่ความสุข และพัฒนา เมื่อปี พ.ศ. 2516 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (พ.ศ. 2470 - 2559) ได้เสด็จประพาสเยี่ยมราษฎรบ้านขุนวาว ทรงเห็นความยากลำบากของราษฎร จึงได้มีพระราชดำรัสให้สร้างถนน โรงเรียน และโครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ และได้ทรงส่งรถก่อสร้างถนนโดยเครื่องปั้นเฮลิคอปเตอร์ เข้ามาสร้างถนนใน พ.ศ. 2516

จากพระมหากษัตริย์คุณดังกล่าวแล้ว ทำให้มี บ้านขุนวาว ได้พัฒนาด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข การคมนาคม และด้านอื่น ๆ ค่อย ๆ ดีขึ้นจนถึงปัจจุบัน จากกระท่อมไม้ไผ่ หลังคาใบไม้เป็นตัวค้ำ และอาคารถาวร จากเดินเท้า ม้าต่าง กลายเป็นรถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อ ในปัจจุบันบ้านขุนวาว ประชาชนประกอบอาชีพหลัก คือ การปลูกผัก ปลูกดอกไม้ ปลูกไม้ผล เพื่อขายเป็นสินค้า และเลี้ยงสัตว์ เพื่อการบริโภค นำผลผลิตส่งขายในตลาดดอกไม้นานาชาติ แปลงผัก และสตอร์วเบอร์รี่ เป็นจุดดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญอย่างหนึ่ง

ประมาณปี พ.ศ. 2528 - 2530 กรมป่าไม้ส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง เพื่อบูรณรักษาระบบนิเวศป่า ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาว) ได้เริ่มปลูกต้นนางพญาเสือโคร่งเพื่อกำบังลมในพื้นที่เพาะปลูกพืช

ในโครงการเกษตรที่สูง สำหรับม้งที่บ้านขุนวาง ซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณ 2 กิโลเมตร ก็ทดลองปลูกในไร่ฝิ่น ในอดีตซึ่งเป็นโขดหิน ปลูกพืชเศรษฐกิจ ไม่ได้ผล จึงปลูกลงนางพญาเสือโคร่งเป็นพืชคลุมดิน หลังจากนั้นประมาณ 10 ปีต่อมา ต้นนางพญาเสือโคร่งได้ผลิดอก ออกช่อ งดงามยิ่งนัก ม้งคนอื่น ๆ จึงเริ่มปลูกในพื้นที่โขดหิน ไร่ฝิ่นเดิมบ้าง

กระแสนางพญาเสือโคร่งได้เริ่มรู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้นหลังจากเกิดเฟซบุ๊ก (Facebook) ในปี พ.ศ. 2547 และทวีเพิ่มขึ้นจากสื่อสารรูปแบบอื่น ๆ ทำให้ชาวบ้านปลูกลางพญาเสือโคร่งเพิ่มขึ้น ในปัจจุบันบ้านขุนวางในพื้นที่ส่วนบุคคล มีแปลงนางพญาเสือโคร่ง 4 แปลง ในเขตริมถนนหมายเลข 4016 รวมพื้นที่ ประมาณ 20 ไร่ และกำลังขยายเพิ่มอีก

สื่อมวลชนและระบบการสื่อสารสมัยใหม่ ช่วยส่งภาพและเสียงไปยังผู้รับ อย่างรวดเร็ว จึงทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักนางพญาเสือโคร่งมากยิ่งขึ้น และเป็นพืชเฉพาะถิ่นบนยอดดอยสูงเท่านั้น กระแสนางพญาเสือโคร่งดังมากที่สุด เมื่อละครโทรทัศน์เรื่อง ตามรักคืนใจ ถ่ายทำฉากรักหวานซึ้ง ที่เกษตรหลวง เชียงใหม่ (ขุนวาง) ในยามดอกลางพญาเสือโคร่งบานสะพรั่ง ทำให้กระแสนิยม ดอกลางพญาเสือโคร่งเพิ่มอีกเท่าทวีคูณหลังจากปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา

รายได้จากดอกลางพญาเสือโคร่ง ระหว่างกลางเดือนธันวาคม - ปลายเดือนมกราคม ในเขตพื้นที่ศูนย์เกษตรหลวงเชียงใหม่ (ขุนวาง) เป็นของ ชาวบ้าน รายได้เกิดจากการสร้างร้านค้า จำนวน 40 ร้าน เพื่อขายผัก ผลไม้ ดอกไม้ ซึ่งปลูกในหมู่บ้านในช่วงฤดูกาลดอกลางพญาเสือโคร่งบานประมาณ 40 วัน ได้รายได้ประมาณ 4,000,000 บาท ค่าเช่ารถยนต์ รถจักรยานยนต์ วันละ 600 - 700 คัน 40 วัน เป็นเงิน 540,000 บาท สำหรับรายได้ที่เกิดจาก สวนดอกลางพญาเสือโคร่งในหมู่บ้านค่าผ่านประตูคนละ 20 บาท ได้วันละ ประมาณ 4,000 - 5,000 บาท ต่อพื้นที่ 1 แปลง ในรอบ 1 ปี ประมาณ 30 วัน มีรายได้เฉพาะสวนดอกลางพญาเสือโคร่งประมาณ 60,000 - 70,000 บาท

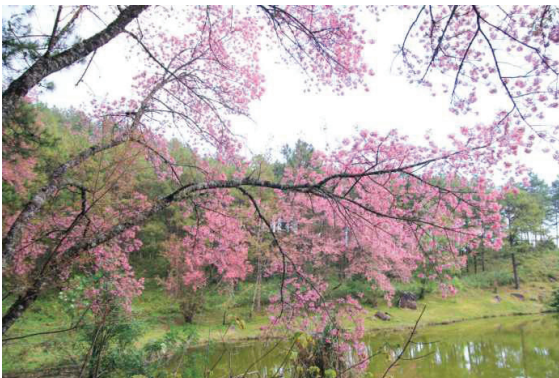

หรือบางปีได้มากกว่านั้น ทั้งนี้ไม่คิดรวมถึงการขายผลผลิตการเกษตร เช่น ผัก ดอกไม้ ผลไม้ ในพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตอร์เบอร์รี่เป็นผลไม้ที่สร้างรายได้ดีที่สุดให้แก่ชาวบ้านในฤดูกาลท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาต่อไป ต้องวิจัยผลและเมล็ดของนางพญาเสือโคร่ง ว่ามีคุณค่าทางอาหารและยาอย่างไร ตลอดจนเปลือก ใบ ราก และส่วนอื่น ๆ ของลำต้น เพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าในนวัตกรรมที่เกิดจากสวนนางพญาเสือโคร่ง และได้ร่มเงาของนางพญาเสือโคร่งสามารถปลูกกาแพได้

จากพรรณไม้ป่าที่ไร้คุณค่า เมื่อนำมาปลูกเพื่อกำบังลม อนุรักษ์ระบบนิเวศป่า ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพัฒนาบ้านขุนวางให้รอดพ้นจากความกันดาร แร้นแค้น มีการคมนาคม การสื่อสารที่สะดวก มีส่วนส่งเสริมให้เกิดการปลูกป่า ปลูกต้นนางพญาเสือโคร่ง มาตั้งแต่ พ.ศ. 2528 และขยายมากขึ้น

การผลิตช่อดอกบานสะพรั่งในฤดูหนาว ซึ่งเป็นฤดูกาลท่องเที่ยวของภาคเหนือ จึงเป็นตัวเร่งให้เกิดกระแสมากขึ้น ประกอบกับการสื่อสารแบบไร้พรมแดนในโลกปัจจุบัน และสื่อมวลชนจึงเป็นตัวเร่งให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวชมดอกนางพญาเสือโคร่งเกิดขึ้นหลายเท่าทวีคูณ

จากพายุโซนร้อนแฮเรียต ถึงโรงเรียนราชประชานุเคราะห์

ร่องรอยพายุแฮเรียตที่แหลมตะลุมพุก (ภาพจาก www.khaosod.co.th)...
อ่านข่าวต้นฉบับได้ที่ : https://www.silpa-mag.com/history/article_25351

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

จากพายุโซนร้อนแฮเรียต ถึงโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ผศ.ชูสิทธิ์ ชูชาติ

ทุกครั้งที่ทวยราษฎร์เกิดภัยพิบัติ ประสบกับความแร้นแค้น ยากไร้ สูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน สถาบันพระมหากษัตริย์ ทรงโอบอุ้มช่วยเหลือ ทวยราษฎร์อย่างมีพระเมตตา และน้ำพระทัย (มูลนิธิราชประชานุเคราะห์, 2506) เป็นตัวอย่างหนึ่งในการช่วยเหลือทวยราษฎร์ผู้ประสบภัยพิบัติ เมื่อครั้งเกิดพายุโซนร้อนแฮเรียต ที่แหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัด นครศรีธรรมราช และจังหวัดใกล้เคียง เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2505

นับตั้งแต่ได้ประกาศจัดตั้งกรมอุตุนิยมวิทยาใน พ.ศ. 2485 ได้บันทึกประวัติการเกิดพายุที่พัดผ่านอ่าวไทยเข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทย ที่ก่อให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหาศาล 2 ลูก คือ พายุโซนร้อนแฮเรียต ความเร็วลม 97 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ระหว่างวันที่ 24 - 25 ตุลาคม พ.ศ. 2505 และพายุไต้ฝุ่นเกย์ ความเร็วลม 185 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ระหว่างวันที่ 1 - 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532

ในบทความเรื่องนี้จะกล่าวเฉพาะพายุแฮเรียต และน้ำพระทัยจากพระมหากษัตริย์ในการทรงช่วยเหลือทวยราษฎร์ผู้ประสบภัยพิบัติ

ในวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2505 พายุจากทะเลจีนใต้ เริ่มพัดเข้าสู่อ่าวไทยและแปรสภาพเป็นพายุโซนร้อน “แฮเรียต” กระแสพายุมุ่งสู่จังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และสงขลา กระแสลมและฝนที่รุนแรงพัดกระหน่ำติดต่อกัน ตั้งแต่วันที่ 24 - 25 ตุลาคม พ.ศ. 2505 ตลอดเวลาเย็นและพลบค่ำของวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2505 พายุได้กระหน่ำรุนแรงมากยิ่งขึ้น เวลา 19.00 น. ประมาณ 5 นาที กระแสลมพายุได้ทำให้เกิดคลื่นยักษ์และน้ำขึ้นสูง กระหน่ำโจมตีหมู่บ้านตะลุมนุ๊ก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้บ้านเรือนชายทะเล ซึ่งสร้างด้วยไม้มุงหลังคาด้วยใบจากและกระเบื้อง ถูกกระแสน้ำท่วมบ้านเรือนและกระแสพายุพัดพังทลายราบเรียบ มีผู้เสียชีวิตเพราะจมน้ำตาย และด้วยเหตุอื่น ๆ จากพายุประมาณ 1,000 คน ชากศพผู้เสียชีวิตเกลื่อนกลาดชายหาด หรือติดอยู่ในบ้านเรือน เมื่อน้ำลดทรัพย์สินของพายุได้ส่งผลกระทบต่ोजังหวัดอื่น ๆ ตั้งแต่สุราษฎร์ธานีถึงปัตตานี ลมพายุได้พัดข้ามจากจังหวัดชายทะเลฝั่งอ่าวไทยสู่ทะเลอันดามัน จึงส่งผลกระทบต่ोजังหวัดกระบี่ ตรัง พังงา และจังหวัดอื่น ๆ ชายฝั่งทะเลอันดามันเกิดความเสียหายทางทรัพย์สินในจังหวัดภาคใต้ รวม 12 จังหวัด แต่ไม่รุนแรง และประชาชนเสียชีวิตเท่ากับแหลมตะลุมนุ๊ก

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงติดตามพายุโซนร้อนแฮเรียต ตั้งแต่เริ่มก่อตัวในทะเลและ พัดเข้าสู่ฝั่ง ในวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2505 และทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น จนกระทั่งในวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2505 เวลาประมาณ 19.00 น. ก็ได้ พัดกระหน่ำโจมตีแหลมตะลุมพุก และบริเวณใกล้เคียง ประมาณ 5 นาที ทั้งกระแสลมแรง น้ำท่วมสูง และเกิดคลื่นยักษ์ โจมตีพร้อม ๆ กัน แหลมตะลุมพุกจึงวอดวาย พังพินาศ เพื่อบรรเทาความทุกข์ยากของราษฎร ผู้ประสบภัยพิบัติโดยฉับพลัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงมีรับสั่งให้ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ (นายปกรณ์ อังศุสิงห์) เดินทางไปยังสถานที่เกิด เหตุวาทภัย เพื่อช่วยเหลือราษฎรอย่างทั่วถึง นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีรับสั่งให้สถานีวิทยุ อส. พระราชวังดุสิต ประกาศ ประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้มีจิตศรัทธา บริจาคทรัพย์และสิ่งของ เพื่อช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยในจังหวัดภาคใต้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงดนตรี และรับบริจาคเงินและสิ่งของด้วยพระองค์ ทรงร่วมในงานดังกล่าวด้วยการประชาสัมพันธ์รับบริจาคผ่านสถานีวิทยุ อส. ทุกวันเป็นเวลา 1 เดือน มีผู้บริจาคเงินโดยเสด็จพระราชกุศล จำนวน 11 ล้านบาท และสิ่งของประมาณ 5 ล้านบาท

เงินจำนวนดังกล่าวแล้ว ได้นำไปสร้างอาคารเรียนให้แก่โรงเรียนที่ได้รับ ภัยพิบัติจากพายุ จำนวน 12 โรงเรียน ใน 5 จังหวัดภาคใต้ ต่อมาโรงเรียน เหล่านี้ได้รับการอุปถัมภ์จากมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ จึงได้รับพระราชทาน นามเป็น “โรงเรียนราชประชานุเคราะห์”

หลังจากสร้างโรงเรียน 12 โรงเรียน และช่วยเหลือราษฎรผู้ประสบ วาตภัยแล้ว ยังคงมีเงินเหลืออีก 3 ล้านบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำริว่า

“เงิน 3,000,000 บาทนี้ ควรตั้งเป็นทุนเพื่อหาดอกผล สำหรับสงเคราะห์เด็ก ซึ่งครอบครัวต้องประสบวาทภัยภาคใต้ และ ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดูประการหนึ่ง และสำหรับสงเคราะห์ช่วยเหลือ ราษฎรผู้ประสบสาธารณภัยทั่วประเทศ”

จากพระราชปรารภดังกล่าวแล้ว จึงได้จัดตั้งมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ฯ เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2506

สำหรับวัตถุประสงค์ของมูลนิธิในปัจจุบัน มีดังนี้

1. เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ
2. เพื่อให้การสงเคราะห์ด้านการศึกษา

2.1 ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดีเยี่ยมในโรงเรียน ราชประชานุเคราะห์ และเด็กกำพร้า หรืออนาถา ที่ครอบครัวประสบ สาธารณภัย

2.2 บูรณะ ซ่อมแซม ปรับปรุง โรงเรียนราชประชานุเคราะห์

3. เพื่อให้มีการป้องกันสาธารณภัยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ

4. เพื่อให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ เป็นส่วนรวมแก่ประชาชนที่ได้รับ ความทุกข์ยาก เดือดร้อน ประการอื่น ๆ ซึ่งพิจารณาตามสมควรและได้รับความเห็นชอบจากนายกมูลนิธิฯ

จากพายุโซนร้อนแฮเรียตที่สร้างความเสียหายอย่างร้ายแรง ใน 12 จังหวัดภาคใต้ ใน พ.ศ. 2505 ด้วยน้ำพระทัยที่เปี่ยมล้นด้วย พระเมตตา กรุณา ต่อไฟฟ้า ประชาราษฎร ก่อให้เกิดมูลนิธิ ราชประชานุเคราะห์ฯ ใน พ.ศ. 2506 จากจุดเริ่มต้นการซ่อมแซม สร้างอาคารเรียน ใน 5 จังหวัดภาคใต้ ทำให้เกิดโรงเรียน ราชประชานุเคราะห์ฯ 12 โรงเรียน ต่อจากนั้นพันธกิจในการ ทะนุบำรุงการศึกษา การสงเคราะห์ผู้ยากไร้ ก็ขยายโอกาสไปสู่ ภาคเหนือและภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วประเทศไทย

ในปัจจุบัน จากประกาศกระทรวงศึกษาธิการวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 ในประเทศไทยมีโรงเรียนสังกัดมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ จำนวน 66 โรงเรียน ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย

สำหรับภาคเหนือ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา ตาก ฯลฯ ก่อน พ.ศ. 2530 หมู่บ้านในเขตภูเขาสูงยังกันดาร แร้นแค้น ยากจน ขาดการคมนาคม ถ้าไม่มีโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ รวมทั้งโรงเรียนอื่น ๆ ที่สถาบันพระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์ เช่น โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ โรงเรียนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ โรงเรียนเพียงหลวง โรงเรียนร่มเกล้า บุตรหลาน ของทวยราษฎร์ ในเขตป่าดงดอยที่กันดาร แร้นแค้น ก็ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาและพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น

นี่คือตัวอย่างหนึ่ง ที่สถาบันพระมหากษัตริย์ สร้างความร่มเย็น ผาสุก ให้แก่ทวยราษฎร์ผู้ยากไร้

ลมพายุร้าย จากชายทะเลภาคใต้ ปี พ.ศ. 2505 ก็แผ่ขยายความร่มเย็น เป็นสุข ส่งผลให้ลูกหลานของทวยราษฎร์ในภูเขา ป่าดง ผู้ยากไร้ ได้รับการศึกษา อย่างทั่วถึง

https://www.silpa-mag.com/history/article_25351

ศาสตร์พระราชา:

ศาสตร์แห่งความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืน

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ศาสตร์พระราชา: ศาสตร์แห่งความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืน

ศ.เกียรติคุณ ดร.มนัส สุวรรณ

กำเนิดศาสตร์พระราชา

มีนักวิชาการรวมตลอดจนหน่วยงาน และองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จำนวนหนึ่งพยายามวิเคราะห์และสังเคราะห์ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ที่พระองค์ทรงประกอบตลอดระยะเวลาแห่งการครองราชย์เป็นเวลา 70 ปี และมีโครงการตามพระราชดำริเกิดขึ้นกว่า 4,800 โครงการ ว่ามีจุดกำเนิดเมื่อไร และอย่างไร สำหรับผู้เขียนซึ่งมีความสนใจและติดตามในประเด็นดังกล่าวมาเป็นเวลานานพอสมควร นานพอที่จะวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้ว่า “ศาสตร์พระราชา” มีจุดเริ่มต้นจากเหตุการณ์ที่ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์สองเหตุการณ์ เหตุการณ์แรก คือ พระราชปณิธานของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ปรากฏในพระปฐมบรมราชโองการเนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” และบันทึกส่วนพระองค์ที่ว่า “ถ้าประชาชนไม่ทิ้งข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะทิ้งประชาชนอย่างไรได้”

ในหลวงรัชกาลที่ 9 ไม่เคยทอดทิ้งประชาชนของพระองค์ ทรงตระหนักเสมอว่าทุกข์ของประชาชน คือทุกข์ของพระองค์ ทรงมีพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะให้พสกนิกรของพระองค์ท่านมีความสุขโดยทำ (ปฏิบัติ) และโดยธรรม (คุณธรรมและจริยธรรม)

ศาสตร์พระราชา: ความหมายและหลักการ

คล้ายกับกำเนิดศาสตร์พระราชา มีนักวิชาการและภาคส่วนต่าง ๆ จำนวนหนึ่งพยายามให้ความหมายของ “ศาสตร์พระราชา” ไว้ค่อนข้างหลากหลาย ความหมายดังกล่าวมีความแตกต่างกันไปมากบ้างน้อยบ้างตามพื้นฐานความรู้และความคิดของแต่ละคนแต่ละภาคส่วน ความหมายที่คิดว่าน่าครอบคลุมและสร้างความเข้าใจได้ระดับหนึ่งคือ ความหมายที่ให้ไว้โดยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เมื่อปี พ.ศ. 2560 ดังนี้

ศาสตร์พระราชา หมายถึง บรรดาองค์ความรู้และภูมิปัญญาของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานผ่านวิธีการต่าง ๆ ด้วยความมุ่งหมายที่จะพัฒนา ป้องกัน หรือแก้ไขปัญหาเพื่อประโยชน์สุขแก่พสกนิกร และส่งผลถึงมนุษยชาติทั้งปวง ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง สันติสุข และยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม โดยส่วนตัวของผู้เขียนยังเห็นว่าความหมายดังกล่าวข้างต้น แม้จะสร้างความเข้าใจให้กับคนทั่วไปได้ระดับหนึ่งก็ตาม แต่เป็นความหมายที่นิยามไว้แบบกว้าง ๆ ทั่วไป ไม่เจาะจงให้เห็นความเด่นชัดเป็นการเฉพาะ ด้วยเหตุดังกล่าวผู้เขียนจึงได้ให้ความหมายของ “ศาสตร์พระราชา” เป็นส่วนตัว เพื่อใช้ประกอบการสอนนักศึกษา และเพื่อประกอบการบรรยายพิเศษ ในโอกาสที่ได้รับเชิญ ทั้งนี้ ความหมายดังที่ปรากฏข้างล่างนี้ชี้ให้เห็นว่า ศาสตร์พระราชาคือ องค์ความรู้ ซึ่งหมายถึง ความรู้ที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นจริงและสามารถทำให้เกิดผลได้จริง เพราะเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมด้วยการผสมผสานความรู้เดิมในพื้นที่เข้ากับความรู้สมัยใหม่ที่ประยุกต์เข้ากับบริบทของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ศาสตร์พระราชา หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษา ค้นคว้า และทดลองโดยในหลวงรัชกาลที่ 9 ด้วยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เรียกว่า

“ศาสตร์ชาวบ้าน” เข้ากับองค์ความรู้สมัยใหม่ที่เรียกว่า “ศาสตร์สากล” จนได้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด ที่จะทำให้สังคมและประเทศอยู่ได้อย่างเป็นสุข พอเพียง และยั่งยืน เมื่อน้อมนำไปใช้

หลักการสำคัญของศาสตร์พระราชา คือ การสร้างพื้นฐานการดำรงชีวิต ด้วยการพัฒนาคน สร้างสันติ และความปรองดอง เพื่อให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข การสร้างสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข สามารถเกิดขึ้นได้โดยอาศัยหลัก 3 ประการ (3 ป.) ดังนี้

1.) **ปฏิบัติ** : หมายถึง ความเป็นศาสตร์แห่งการพัฒนา มุ่งแก้ปัญหาความยากจนที่ตัวคน (Human Poverty) มากกว่าความยากจนที่ตัวเงิน (Monetary Poverty)

2.) **ปรีชา** : หมายถึง ความเป็นศาสตร์แห่งความประพฤติ ยึดมั่นในความอดทน อดกลั้น มีขันติ โสรัจจะ หิริ โอตปปะ รู้หลักการครองตน ครองคน และครองงาน (สังคหวัตถุ 4/พรหมวิหาร 4/สัปปริสธรรม 7)

3.) **ปฏิเวธ** : หมายถึง ความเป็นศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกัน มุ่งเน้นการสร้างความรัก ความสามัคคีปรองดอง การเคารพในเหตุผลซึ่งกันและกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (วิชญ์ เครื่องาม, ม.ป.ป.)

ศาสตร์พระราชา: ศาสตร์แห่งความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืน

การสร้างความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืน ตามหลักการของ “ศาสตร์พระราชา” สามารถกระทำได้ง่าย เนื่องจาก

1. ศาสตร์พระราชาเป็นหลักการและแนวคิดที่ไม่มีความซับซ้อน ต้องไม่ลืมว่า “ศาสตร์พระราชา” เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษา ค้นคว้า และทดลองโดยในหลวงรัชกาลที่ 9 จนได้ผลที่สามารถพิสูจน์ได้ในเชิงประจักษ์

ประชาชนสามารถน้อมนำไปสู่การปฏิบัติได้ทันที เช่น การปลูกหญ้าแฝก การสร้างฝายชะลอน้ำ การแก่งดิน

2. ศาสตร์พระราชานิยมการเปลี่ยนแปลงวิถีดั้งเดิมของชุมชน
จุดเด่นของการสร้างความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืนให้กับประชาชน คือ การพัฒนาที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม ให้น้อยที่สุด วัฒนธรรม คือ รากเหง้าสำคัญของความเป็นมนุษย์ เป็นชุมชน และเป็นสังคม การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม จึงอาจหมายถึงการทำให้สังคม หรือชุมชนแตกสลายไม่สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้

3. ศาสตร์พระราชาริเริ่มการพัฒนาจากระดับล่าง (Think globally, act locally) เป้าหมายของการดำเนินการตามแนวคิดของศาสตร์พระราชาคือ ความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืนที่เกิดแก่คนส่วนใหญ่ในแผ่นดิน หลักการดำเนินการเริ่มต้นที่ระดับเล็กที่สุด คือ ระดับปัจเจกให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ก่อน (Self-Reliance) จากนั้นจึงยกระดับสู่ครอบครัว ชุมชน และสังคมที่ใหญ่ขึ้น การดำเนินการในลักษณะนี้มีความเป็นไปได้สูง และเหมาะสมที่สุดเนื่องจากการดำเนินการที่ไม่ต้องใช้ต้นทุนทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมสูง

4. ศาสตร์พระราชานิยมการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงแต่เน้นสิ่งที่มีในท้องถิ่น การพัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานศาสตร์พระราชานิยมได้ปฏิเสธเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่ให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นมาบูรณาการเข้ากับเทคโนโลยีพื้นบ้าน

5. ศาสตร์พระราชานิยมการพัฒนาแบบ “สมดุล” การพัฒนาเพื่อให้ประชาชนมีความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืน บนพื้นฐานศาสตร์พระราชานิยมความพอประมาณ ความพอเหมาะพอดี ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการพัฒนาที่ไม่ฝืนธรรมชาติ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

บทสรุป

สังคมใดก็ตามที่น้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เป็นอยู่ สังคมนั้นจะเป็นสังคมที่ยั่งยืน (Sustainable Society) หมายถึง การเป็นสังคมที่มีความสุขอย่างพอเพียง และยั่งยืนได้ กล่าวคือ ในมิติทางสังคม ศาสตร์พระราชาสามารถแก้ปัญหา ความยากจน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ช่วยอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุขและยั่งยืน ในมิติทางสิ่งแวดล้อม ศาสตร์พระราชาสามารถช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ และสนับสนุนการแก้ปัญหาคความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม สุดท้ายคือ มิติทางเศรษฐกิจ ศาสตร์พระราชาสามารถสนับสนุนให้คนมีงานทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเกษตร ทำให้คนมีรายได้อย่างพอเพียง และสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

สถาบันพระมหากษัตริย์

กับมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สถาบันพระมหากษัตริย์กับมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณจากโรงเรียนฝึกหัดครูกุลิศกรมประจํา
มณฑลพายัพ สู่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

การเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
แบบพลิกแผ่นดิน หรือการปฏิวัติจากเบื้องบน (Revolution from Above)
แบบสันติที่ปราศจากการนองเลือด เพื่อนําสยามประเทศให้ทันสมัยแบบ
ตะวันตก และรอดพ้นจากลัทธิการล่าอาณานิคมในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 - 2453) ปี พ.ศ. 2435 ส่งผลให้เกิด
ระบบการศึกษาของปวงชน และสถาบันการฝึกหัดครู หรือเรียกชื่อในสมัยนั้น
ว่า “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์” ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นโรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู
สถาบันราชภัฏ และมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ในการเขียนบทความเรื่องนี้ เพื่อชื่นชมในพระมหากรุณาธิคุณ
และประกาศเกียรติคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏ
และรวมถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ภายใต้ร่มพระบารมี พ.ศ. 2425 ถึง 2475

ในปี พ.ศ. 2430 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงยกเลิกการปกครองส่วนกลางแบบจตุสดมภ์ ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893 - 2310) แล้วจัดระบบการบริหารส่วนกลางแบบกรม รวมทั้งหมด 12 กรม ต่อมาในปี พ.ศ. 2435 ได้ยกกระต๊อบเป็นกระทรวง รวม 10 กระทรวง ทรงมีพระบรมราโชบายในการพัฒนาการศึกษาของชาติ

แนวพระราชดำรินี้ในเรื่องการจัดการศึกษาได้เกิดขึ้นก่อนการจัดตั้งกรมธรรมาธิการ (พ.ศ. 2430) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้จัดตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ เมื่อ พ.ศ. 2425 และเมื่อมีนักเรียนเพิ่มขึ้นจึงย้ายสถานที่มาตั้งที่นอกพระบรมมหาราชวัง ใน พ.ศ. 2436 เรียกชื่อเพียง “โรงเรียนสวนกุหลาบ”

พระราชประสงค์อย่างหนึ่งในการพัฒนาการศึกษาด้วยการสร้างโรงเรียนปรากฏตามพระราชดำรัสในการเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ พุทธศักราช 2427 ดังนี้

“...เจ้านายราชตระกูล ตั้งแต่ลูกฉันทันไป ตลอดจนถึงราษฎรที่ต่ำที่สุด จะได้มีโอกาสเล่าเรียนได้เสมอกัน ไม่ว่าเจ้าว่าขุนนาง ว่าไพร่เพราะฉะนั้นจึงขอออกได้ว่าการเล่าเรียนในบ้านเมืองเรานี้จะเปนข้อสำคัญที่หนึ่งซึ่งอันจะอดสำหรับจัดให้เจริญขึ้นจงได้...”

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.)

หลังจากจัดตั้งกระทรวงธรรมการใน พ.ศ. 2435 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงธรรมการ มีพระดำริจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ แต่ต้องย้ายไปเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย พระดำริ

ดังกล่าวแล้วจึงสืบสาน ต่อยอด สู่เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ เสนาบดีคนใหม่ และได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ณ โรงเรียนเด็ก ถนนบำรุงเมือง ปัจจุบันคือ โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ต่อมาใน พ.ศ. 2448 ได้ย้ายไปอยู่ที่ตึกแมนนฤมิตร วัดเทพศิรินทราวาส เรียกว่า โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์ (โรงเรียนเทพศิรินทร์, 2558) ต่อมาได้รวมกับโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์บ้านสมเด็จเจ้าพระยาใน พ.ศ. 2499 (มรภ.บ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2023)

ในปี พ.ศ. 2456 ได้รวมเป็นแผนกหนึ่งของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนชั้นอุดมศึกษา และในปี พ.ศ. 2456 ได้รวมเป็นแผนกหนึ่งของโรงเรียนข้าราชการพลเรือน เรียกว่า แผนกครุศึกษา พ.ศ. 2459 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453 - 2468) มีพระบรมราชโองการประกาศประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์” จึงเป็นแผนกครุศึกษา ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2556)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริที่จะขยายการศึกษาในโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น คือ ไม่เฉพาะสำหรับผู้ที่จะเล่าเรียนเพื่อรับราชการเท่านั้น แต่จะรับผู้ซึ่งประสงค์จะศึกษาชั้นสูงให้เข้าเรียนได้ทั่วถึงกัน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ขึ้นเป็น “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 เปิดสอน 8 แผนกวิชา ได้แก่ 1) การปกครอง 2) กฎหมาย 3) การทูต 4) การคลัง 5) การแพทย์ 6) การช่าง 7) การเกษตร และ 8) วิชาครู วิชาชีพรูจัดการสอนในโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ตั้งอยู่ที่บ้านสมเด็จเจ้าพระยา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.)

เมื่อมีการสถาปนากรมมหาวิทยาลัยใน พ.ศ. 2460 กระทรวงธรรมการ จึงได้ย้ายโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ จากสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปสังกัดกระทรวงธรรมการ แผนกวิชาสามัญศึกษา

วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2461 ได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ เป็น “โรงเรียนฝึกหัดครู” เปิดสอนหลักสูตร ประกาศนียบัตรประโยคครูประถม (ป.ป.)

และต่อมา พ.ศ. 2475 ได้ย้ายไปตั้งภายในบริเวณพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม เรียกว่า “โรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระราชวังสนามจันทร์” ซึ่งมีศาลาพระพิฆเนศอยู่แล้ว จึงอัญเชิญรูปพระพิฆเนศ เป็นตราสัญลักษณ์ ประจำโรงเรียน (มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2560)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว จึงทำให้วิทยาลัยครูหลายสถาบัน ใช้ตราสัญลักษณ์รูปพระพิฆเนศ

โรงเรียนฝึกหัดครูกรรมประจำมณฑลพายัพ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักว่าการศึกษาเป็น พื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศทุกด้าน ดังนั้น พระองค์จึงทรงจัดตั้ง โรงเรียนเพื่อให้เกิดการศึกษาทั้งชายและหญิง ทรงตั้งโรงเรียนราชินีสำหรับสตรี และโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ซึ่งต่อมาคือ “วชิราวุธวิทยาลัย”

นอกจากนี้ยังทรงจัดตั้งโรงเรียนเพาะช่าง โรงเรียนพาณิชย์การ และ โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม

โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม ได้เกิดขึ้นในหลายมณฑล ทั่วประเทศไทย เช่น โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมประจำมณฑลราชบุรี มณฑลนครราชสีมา มณฑลอุดรธานี มณฑลอุบลราชธานี มณฑลนครราชสีมา มณฑลพายัพ

สำหรับโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมมณฑลพายัพ หรือโรงเรียน ฝึกหัดครูกรรมประจำมณฑลพายัพ ได้เริ่มจัดตั้งใน พ.ศ. 2466 และเปิดรับ

นักเรียนอยู่ประจำ วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2467 เปิดทำการสอน วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2467 มีนักเรียนรุ่นแรก 29 คน จากเชียงราย 6 คน ลำพูน 5 คน แม่ฮ่องสอน 1 คน และเชียงใหม่ 16 คน มีครู 3 คน เจ้าชื่น สีโรรส เป็นครูใหญ่ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 89 ปี, 2556)

การศึกษาได้รับการสนับสนุนอย่างยิ่ง ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และการศึกษาเป็นต้นเหตุทำให้เกิดความเจริญแก่บ้านเมือง ดังพระราชดำรัส

“การศึกษาย่อมเป็นการสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นต้นเหตุแห่งความเจริญของชาติบ้านเมือง ผู้ใดอุดหนุนการศึกษา ผู้นั้นชื่อว่าอุดหนุนชาติบ้านเมือง”

การศึกษาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้จัดสร้างโรงเรียนสำหรับเพศชายและหญิงโดยเท่าเทียมกัน จัดสร้างโรงเรียนเพาะช่าง โรงเรียนพาณิชย์การ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรม ประจําณฑลต่าง ๆ มีการเก็บภาษีบำรุงการศึกษา เรียกว่า “เงินศึกษาพลี” (พ.ศ. 2465 - 2473) และประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2468 - 2477) ได้ยกเลิก “เงินศึกษาพลี” (พ.ศ. 2473) และจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเพื่อบำรุงการศึกษา ในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นแบบประชาธิปไตย บทบาทของพระมหากษัตริย์จึงลดน้อยลงในการบริหารประเทศ ใน พ.ศ. 2476 ได้ประกาศยกเลิกมณฑลทั่วทั้งประเทศ โรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรมประจําณฑลทั่วประเทศได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรจังหวัด ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 ชื่อโรงเรียนเรียกแตกต่างกันออกไปตามจังหวัด

โรงเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรจังหวัด ได้รับการสนับสนุนภายใต้
รัฐบาลประชาธิปไตย

สำหรับโรงเรียนฝึกหัดครูเชียงใหม่ ก็ได้ดำเนินการสอนอย่างต่อเนื่อง
จนกระทั่งใน พ.ศ. 2498 ได้เริ่มใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา
(ป.กศ.) พ.ศ. 2503 เปิดสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง
(ป.กศ.สูง) ยกฐานะเป็น “วิทยาลัยครูเชียงใหม่” ใน พ.ศ. 2517 ได้เปิดสอน
สายวิชาชีพครูหลักสูตรปริญญาตรีเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2528 จึงเปิดสอน
สาขาวิชาอื่น ๆ นอกจากวิชาชีพครู ในระดับอนุปริญญา และขยายเป็น
ระดับปริญญาตรี ใน พ.ศ. 2531

สถาบันราชภัฏภายใต้ร่มเงาพระบารมี

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (พ.ศ. 2493 - 2559)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 โรงเรียนฝึกหัดครูกิจกรรมประจําณชลต่าง ๆ
ได้รับการยกฐานะเป็น “วิทยาลัยครู” ทั่วประเทศ รวมทั้งวิทยาลัยครูเชียงใหม่
ดำเนินการผลิตครูเน้นหนักด้านวิชาสามัญ และวิชาชีพเบื้องต้นสำหรับ
อาชีพครู สำหรับใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปะ การช่าง และเกษตรกรรม

โครงการเด่นอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับวิทยาลัยครู คือ โครงการ
ฝึกหัดครูชนบท ภายใต้ของกรมการฝึกหัดครู และได้รับการสนับสนุนนโยบาย
เรื่อง ยานพาหนะในการติดต่อประสานงานจาก UNICEF โครงการนี้นักศึกษา
ที่จบการเรียนภาควิชาการในระดับ ป.กศ. ต้องออกไปฝึกสอนและใช้ชีวิต
ในชนบทกันดารแบบอยู่ประจำโรงเรียนฝึกสอน และจัดทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์
ในโรงเรียนเป็นเวลา 1 ภาคเรียน (ประมาณ 3 เดือน) ก่อนจบการศึกษา

โครงการดังกล่าวแล้ว ทำให้นักศึกษาจากวิทยาลัยครูได้ใกล้ชิดสัมผัสชุมชนที่แท้จริง และส่งผลให้วิทยาลัยครู หรือสถาบันราชภัฏในเวลาต่อมาเกิดอัตลักษณ์และเป้าหมายในการพัฒนาชนบท หรือเป็นมหาวิทยาลัยของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (พ.ศ. 2470 - 2559) ซึ่งพระองค์ท่านทรงเน้นการพัฒนาชนบท และประชาชนผู้ยากไร้ ควบคู่กับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

นี่คือเหตุผลอย่างหนึ่งในการทำงานให้สถาบันราชภัฏเป็นคนของพระราชชาของแผ่นดิน และได้รับพระราชทานพระนาม และตราพระราชลัญจกรประจำพระองค์ในเวลาต่อมา

นโยบายของรัฐบาลในเรื่องการวางแผนครอบครัวโดยความสมัครใจ ตั้งแต่ พ.ศ. 2513 ส่งผลให้เกิดการลดน้อยของประชากร ประมาณ 10 ปีต่อนักเรียนระดับประถมศึกษาเริ่มลดน้อยลง ประกอบกับการเร่งผลิตครูภาคค่ำ หรือภาคสมทบในระดับ ป.กศ.สูง จึงเกิดปัญหาครูล้นตลาด (Over Supply) วิทยาลัยครูหลังปี พ.ศ. 2515 ก็ได้เปิดใหม่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ปัญหาครูล้นตลาดรุนแรงขึ้น

กรมฝึกหัดครู จึงได้แก้ปัญหาครูล้นตลาดโดยการไม่ยุบวิทยาลัยครู แต่ให้วิทยาลัยเปิดสอนสายอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และมีวิชาด้านการจัดการ 10 หน่วยกิต เป็นวิชาบังคับเรียน เช่น หลักการตลาด การบริหารธุรกิจ เป็นต้น

กรมการฝึกหัดครู ได้จัดให้วิทยาลัยครูศึกษาความต้องการของท้องถิ่น ใน พ.ศ. 2526 เมื่อได้สาขาที่ต้องการแล้ว ก็จัดอบรมอาจารย์ และจัดทำหลักสูตรสายวิชาชีพอื่น ๆ ในระดับอนุปริญญาในปี พ.ศ. 2527

ต่อมาปี พ.ศ. 2528 จึงได้เปิดสอนวิชาชีพอื่น ในวิทยาลัยครูทั่วประเทศ เป็นครั้งแรก

กล่าวย้อนเวลากลับไป พ.ศ. 2517 เมื่อวิทยาลัยครูทั่วประเทศเริ่มเปิดสอน จนถึงระดับปริญญาตรี ก็เกิดเป็นธรรมเนียมในการเข้ารับพระราชทานปริญญาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ มิได้มีกฎหมายบังคับการรับปริญญาบัตร รับจากใครก็มีสิทธิ์และศักดิ์เท่าเทียมกัน

แต่ทรงมีพระเมตตาต่อนักศึกษาที่เรียนจบวิทยาลัยครู จึงได้ทรงรับพระราชทานปริญญาให้แก่ผู้จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ พระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยครู ณ อาคารใหม่สวนอัมพร เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2521 เป็นครั้งแรกจนถึงปี พ.ศ. 2546 ได้แยกพระราชทานใน 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ณ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ภาคใต้ ณ สถาบันราชภัฏสงขลา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ สถาบันราชภัฏสกลนคร ภาคกลางและปริมณฑล ณ สวนอัมพร

สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต่อมาได้พระราชทานปริญญาบัตร ที่หอประชุมที่ปิงกรัศมีโชติ จนถึง พ.ศ. 2563 นับเป็นพระมหากษัตริย์คุณต่อชาวราชภัฏเป็นอย่างยิ่ง

หลังจากวิทยาลัยครูทั่วประเทศ ได้เปิดสอนวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ตั้งแต่ พ.ศ. 2528 ภายใต้อำนาจ “วิทยาลัยครู” ซึ่งชื่อไม่สื่อความหมายบ่งบอกถึงวิชาชีพอื่น ๆ ผู้บริหาร คือ อธิการวิทยาลัยครู 36 สถาบัน จึงได้ปรึกษาหารือ เพื่อกำหนดแนวทางในการเปลี่ยนชื่อสถาบัน เป็น “สถาบันราชภัฏพัฒนา” ขอลูกเกล้าฯ ถวาย เพื่อให้ทรงมีพระราชวินิจฉัยโปรดเกล้าฯ วิทยาลัยครูต่อไป ในที่สุดได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนาม “สถาบันราชภัฏ” แก่วิทยาลัยครูทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2020) “ราชภัฏ” แปลว่า คนของพระราช

ต่อมาในวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2538 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน “พระราชลัญจกร” ซึ่งเป็นตราประจำพระองค์ให้เป็นตราสัญลักษณ์ ประจำสถาบันราชภัฏทั่วประเทศ และในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2547 ทรงลงพระปรมาภิไธย ยกฐานะสถาบันราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ (ศูนย์การศึกษาระนอง, 2020) ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547

การพระราชทานนามราชภัฏ และพระราชลัญจกร นับเป็น พระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นพ้นหาที่เปรียบมิได้ที่พระองค์ท่านทรงมีพระเมตตา พระกรุณาต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏ

การพระราชทานพระราชดำรัส ในด้านการพัฒนาคน ด้านการศึกษา และพระราชกรณียกิจด้านการศึกษา ก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อ สถาบันการศึกษาในภาพรวมไม่ใช่เฉพาะกลุ่ม “ราชภัฏ”

ขอยกตัวอย่างพระราชดำรัสหรือพระบรมราโชวาทบางองค์ ดังนี้

เมื่อเสด็จประพาสที่อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2501 ทรงมีรับสั่งกับครูวิทย์ อนันตะ อดีตครูใหญ่โรงเรียนวัดหนองผาด ตำบลวัดเกาะ อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ดังนี้

“เป็นครูใช้ใหม่ ฝากดูแลเด็ก ๆ ด้วยนะ ช่วยสอนให้เขา
เป็นคนดี”

(กรมประชาสัมพันธ์, 2565)

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัย วิชาการศึกษาระสาณมิตร วันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2502 ได้กล่าวถึง ความเป็นครู ดังนี้

“ในฐานะที่ต้องออกไปทำหน้าที่เป็นครูของผู้อื่น ท่านจำจะ
ต้องสร้างสมธรรมะต่าง ๆ ให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น และรู้จักวางตัวให้

สมกับเป็นผู้มีหน้าที่สั่งสอนและอบรมเยาวชน ควรจะตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ และช่วยจัดปัญหาเยาวชนให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว และส่งเสริมให้เยาวชนเป็นคนที่มีสัมมาชีพ และความประพฤติดี เพื่อเป็นกำลังในการที่จะสร้างประเทศชาติต่อไป”

(โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 43, ม.ป.ป.)

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2503 พระบรมราโชวาทเป็นดังนี้

“...ผู้ที่เป็นครูอาจารย์นั้น ใช่ว่าจะมีแต่ความรู้ในวิชาการ และในทางการสอนเท่านั้นก็หาไม่ จะต้องรู้จักอบรมเด็กทั้งในด้าน คีลธรรม จรรยา และวัฒนธรรม รวมทั้งให้มีความสำนึกรับผิดชอบ ในหน้าที่.. และฐานที่จะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไปข้างหน้า การให้ความรู้หรือที่เรียกว่าการสอนนั้นต่างกับการอบรม การสอน คือ การให้ความรู้แก่ผู้เรียน ส่วนการอบรมเป็นการฝึกจิตใจของ ผู้เรียนให้ซึมซาบจนติดเป็นนิสัย ขอให้ท่านทั้งหลายจงอย่าสอน แต่อย่างเดียวให้อบรมความรู้ดังกล่าวมาแล้วด้วย”

(โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 43, ม.ป.ป.)

พระราชดำรัส พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการศึกษาที่มากมายหลายองค์ ที่ได้พระราชทานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2493 จนถึง พ.ศ. 2541 (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และ พ.ศ. 2542 (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทรงมอบหมายให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร พระราชทานแทนพระองค์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 ยกเว้นบางปีที่มีพระราชกิจ

หลังจากวิทยาลัยครูได้เปิดการสอนในระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2518 และได้จัดงานพระราชทานปริญญาบัตรครั้งแรกใน พ.ศ. 2521 ในการพระราชทานปริญญาบัตรนั้น

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปในพระราชพิธี พระราชทานปริญญาบัตรให้บัณฑิตวิทยาลัยครูเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2521 ณ สวนอัมพร แก่บัณฑิต 3 รุ่นแรก รุ่นที่ 1/2518 จำนวน 766 คน รุ่นที่ 2/2519 จำนวน 770 คน และรุ่นที่ 3/2520 จำนวน 1,002 คน และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 26 - 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2523 (ยกเว้นปี พ.ศ. 2522) แก่บัณฑิต 2 รุ่น รุ่นที่ 4/2521 จำนวน 1,252 คน และรุ่นที่ 5/2522 จำนวน 2,575 คน (สว่าง ภูพัฒน์วิบูลย์, 2021)

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร มหาวชิราลงกรณวรราชภักดี สิริกิจการิณีพิรยพัฒน รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ในการพระราชทานปริญญาบัตรให้แก่บัณฑิตวิทยาลัยครูสองครั้ง คือ ครั้งที่ 3 และครั้งที่ 4 บัณฑิตรุ่นที่ 6 และรุ่นที่ 7 ดังนี้

ครั้งที่ 3 บัณฑิตรุ่นที่ 6 เมื่อวันที่ 25 - 28 ตุลาคม พ.ศ. 2524

ครั้งที่ 4 บัณฑิตรุ่นที่ 7 เมื่อวันที่ 17 - 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 (สว่าง ภูพัฒน์วิบูลย์, 2021)

ครั้งที่ 5 จนถึงครั้งที่ 84 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ และต่อมา ทรงเป็นพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 (พ.ศ. 2559) เสด็จพระราชดำเนินในการพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏ มหาวิทยาลัยราชภัฏมาโดยตลอด เว้นครั้งที่ 85 (พ.ศ. 2562) ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยากร นเรนทีราเทพยวดี เสด็จไปพระราชทานแทนพระองค์ (สว่าง ภูพัฒน์วิบูลย์, 2021)

จากปี พ.ศ. 2521 - พ.ศ. 2563 ที่พระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต มีบัณฑิตจบการศึกษา จำนวน 2,763,103 คน เข้ารับพระราชทานปริญญา จำนวน 2,337,597 คน (84.60%) รวมทั้งหมด 87 ครั้ง ถึง พ.ศ. 2563 แยกเป็น รับพระราชทานฯ จากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จำนวน 2,284,862 คน

รับพระราชทานฯ จากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณวรวราชภักดี สิริกิจการิณีพิริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 37,080 คน

รับพระราชทานฯ จากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี จำนวน 15,655 คน (สว่าง ภูพัฒน์วิบูลย์, 2021)

สำหรับสถานที่พระราชทานปริญญาบัตรปี พ.ศ. 2521 - พ.ศ. 2545 จัดที่สวนอัมพร พ.ศ. 2546 จัดพระราชทาน ณ หอประชุมของสถาบันราชภัฏ ตลอดระยะเวลาในการเสด็จพระราชทานปริญญาบัตร ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 - พ.ศ. 2563 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชกรณียกิจต่อ “ราชภัฏ” อย่างเต็มพระทัยและเต็มเปี่ยมด้วยพระเมตตากรุณา ดังพระราชดำรัส สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ณ พระที่นั่ง อัมพรสถาน วันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2560

“...ข้าพเจ้าได้ไปพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า 30 ปีแล้ว ทำให้รู้สึกมีความสุขและผูกพันกับมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้งหลายอย่างมากไป ทุกครั้งก็มีความสุข อยากให้ทุกคนมีกำลังใจที่จะทำให้มหาวิทยาลัย ราชภัฏของเราเป็นประโยชน์กับประชาชน เป็นประโยชน์ต่อภูมิภาค และท้องถิ่นจริง ๆ จัง ๆ ในเรื่องการดำรงชีวิตในเรื่องความรู้ทั่วไป และข้อสำคัญคือผลิตคนดี ผลิตคนดีที่เห็นประโยชน์แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และสังคม คิดว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบัน ที่เป็นประโยชน์ และเป็นกลไกที่พัฒนาประเทศได้อย่างยิ่ง ถ้าหาก ตั้งใจร่วมกันและคุยกันมาก ๆ จะเป็นสถาบันหลักที่พัฒนาประเทศ และประชาชนได้อย่างมาก...”

(มติชนออนไลน์, 2561)

เพื่อให้มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้สร้างประโยชน์ในด้านการศึกษาและ พัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ส่งมอบภารกิจให้องคมนตรีแจ้งให้ กระทรวงศึกษาธิการทราบว่า พระเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งให้ส่งเสริมสนับสนุน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอย่างเต็มที่ 2 เรื่องหลักๆ คือ 1) การผลิตและพัฒนาครู
2) การพัฒนาท้องถิ่น (กมล รอดคล้าย, 2560)

จากพระบรมราโชบายดังกล่าวแล้ว จึงทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏได้รับ
งบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นรวมทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ด้วย

นอกจากนี้ ได้มีพระบรมราโชบายด้านการศึกษา ในหลวงรัชกาลที่ 10
ว่า การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน คือ

- 1) มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง
- 2) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง - มีคุณธรรม
- 3) มีงานทำ - มีอาชีพ
- 4) เป็นพลเมืองดี (มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ม.ป.ป.)

บทสรุป

พัฒนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏรุ่นเก่า รวมทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เริ่มต้นจากโรงเรียนฝึกหัดครูกรรมประจำมณฑลต่าง ๆ ในสมัยการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก่อน พ.ศ. 2475 เป็นกระบวนการพัฒนาภายใต้พระบรมราโชบาย แต่หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของกระทรวงธรรมการ และกระทรวงศึกษาธิการในเวลาต่อมา โรงเรียนฝึกหัดครูกรรมประจำมณฑลได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูประจำจังหวัด แล้วต่อมาก็เป็นวิทยาลัยครูใน พ.ศ. 2503 และเปลี่ยนเป็นสถาบันราชภัฏใน พ.ศ. 2535 ตลอดระยะเวลา 32 ปี ในสถานภาพของวิทยาลัยครู ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้วิทยาลัยครู มีหน้าที่ในการผลิตครู ซึ่งไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่มีสาเหตุจากปริมาณนักเรียนลดลง จากการวางแผนครอบครัว โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศได้เปลี่ยนจากระบบเกษตรกรรมในการผลิตขั้นต้น เป็นระบบการเกษตรอุตสาหกรรม การบริการ การขยายตัวในอุตสาหกรรม และการผลิตกำลังคนทีในสายครูในระดับปริญญาตรี

การแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ มิได้พระราชทานจากเบื้องบนในยุคสมัยนี้ กรมการฝึกหัดครูวิทยาลัยครูต้องดิ้นรนต่อสู้ ร่วมมือกันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เริ่มต้นจากเปิดสอนระดับปริญญาตรีใน พ.ศ. 2518 ซึ่งไม่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ การเปิดสอนวิชาชีพอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ที่ไม่ได้รับการสนับสนุนอัตราค่าจ้างอาจารย์มากเท่าที่ควรในการเปิดสอนสมัยเป็นวิทยาลัยครู รวมทั้งงบประมาณอันจำกัดของกระทรวงศึกษาธิการ วิทยาลัยครูต้องดิ้นรนช่วยเหลือตนเองเป็นอย่างมาก

การดิ้นรนต่อสู้แบบพึ่งตนเองของวิทยาลัยครู ในการพัฒนาบุคลากร เปิดสอนสายอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาชนบทกันดารให้มีความเจริญขึ้น คงเป็นเจตนารมณ์ที่รับทราบกันทั่วไป และ

จากความตั้งใจดีในการพัฒนาประเทศชาติในท้องถิ่นกันดาร จึงส่งผลให้ การเปลี่ยนชื่อวิทยาลัยครูทั่วประเทศเป็น “สถาบันราชพัฒนา” เมื่อนำ ทูลเกล้าฯ ถวายความเห็นชอบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระเมตตา กรุณาเปลี่ยนนาม “สถาบันราชพัฒนา” เป็นนามใหม่ว่า “สถาบันราชภัฏ” แปลว่า คนของพระราชา (ไม่มีคำว่าข้าของแผ่นดิน คำนี้ได้ต่อท้ายภายหลัง) ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และพระราชทาน “พระราชลัญจกร” ซึ่งเป็นตราประจำพระองค์ให้เป็นตราสถาบันราชภัฏทั่วประเทศในวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2538 รวมทั้งการเปลี่ยนชื่อวิทยาลัยครูเป็นสถาบันราชภัฏ ซึ่งเป็นพระนาม พระราชทาน “ราชภัฏ” แปลว่า คนของพระราชา “ภัฏ” แปลว่า คน

หลังจากสถาปนาเป็นสถาบันราชภัฏแล้ว การทำงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และการสืบสาน ต่อยอด ศาสตร์พระราชา ก็สามารถตอบสนอง พระบรมราโชบายได้ดียิ่งขึ้น แต่ก็มีอุปสรรคในเรื่องการจัดสรรงบประมาณ แผ่นดิน เพราะสถาบันราชภัฏแต่ละแห่งมีฐานะเทียบเท่ากอง มิใช่เทียบเท่ากรม เหมือนมหาวิทยาลัยทั่วไป

ด้วยพระบารมี ปกเกล้าฯ ในฐานะ “คนของพระราชา” และมีพันธกิจ ตอบสนองพระยุคลบาท ดังนั้นในระยะเวลาเพียง 12 ปี จาก พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2547 สถาบันราชภัฏก็เปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ รวมถึง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต้องสืบสาน ต่อยอด ศาสตร์พระราชา เพื่อพัฒนาประเทศชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เดินทางมาห่างไกลจาก สถาบันผลิตครูเพียงอย่างเดียว แล้วสร้างฐานการพัฒนาอาชีพใหม่ที่สอดคล้อง กับความต้องการของท้องถิ่น แต่ไม่ทิ้งจุดแข็ง คือ อาชีพครู แต่ไม่ใช่วนกลับไปผลิตครูอย่างเดียว มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ควรดำเนินตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัว หรือ การป้องกันความเสี่ยงบนพื้นฐานความรู้ คู่คุณธรรม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กมล รอดคล้าย. (2560). ผลการประชุมผู้บริหารองค์กรหลัก ศ5. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก <https://www.chula.ac.th/history>
- มติชนออนไลน์. (2561). พระมหากษัตริย์คุณ ‘ในหลวง’ พระราชทานพระราชโบาย ‘ราชภัฏ’ พัฒนาท้องถิ่น. สืบค้นจาก <https://www.matichean.co.th>
- มรภ.บ้านสมเด็จเจ้าพระยา. (2023). ประวัติมหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก <https://www.bsru.ac.th>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. (ม.ป.ป.). พระบรมราชโบายด้านการศึกษา. สืบค้นจาก <https://www.chandra.ac.th>pdf>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2556). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 89 ปี. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 320 หน้า.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. (2556). รายงานการประเมินตนเอง (SAR) ปีการศึกษา 2556. สืบค้นจาก <https://www.pnru.ac.th>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. (2560). แผนการบริหารการเรียน. สืบค้นจาก <https://www.pnru.ac.th>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. (2020). คนของพระราชฯ ข้าของแผ่นดิน. สืบค้นจาก <https://www.qrad.ssru.ac.th>
- โรงเรียนเทพศิรินทร์. (2558). เหตุการณ์ที่ 3. สืบค้นจาก <https://www.debsirin.ac.th>
- โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 43 จังหวัดสงขลา. (ม.ป.ป.). พระบรมราชโบายเกี่ยวกับการศึกษา. สืบค้นจาก <https://www.admissionpremium.com>
- ศูนย์ศึกษาระนอง. (2020). 14 กุมภาพันธ์ “วันราชภัฏ”. สืบค้นจาก <https://www.ranong.ssru.ac.th>
- สว่าง ภูพัฒน์วิบูลย์. (2021). ประวัติพิธีพระราชทานปริญญาบัตร. สืบค้นจาก <https://www.guideubon.com./20/ubon-news/2.593/?>
- สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2565). พระบรมราชโบายเกี่ยวกับครู. สืบค้นจาก thainew.ptd.qo.th

เรียน ผู้รับหนังสือ

ศาสตร์พระราชา

เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขอความกรุณาประเมินผลเกี่ยวกับ
เนื้อหา สาระ การใช้ประโยชน์ของหนังสือ
เล่มนี้ ในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์
ในท้องถิ่น โดยใช้หลักการของศาสตร์พระราชา
และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านประวัติศาสตร์
ศิลปะ วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ
เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการพัฒนาให้
เท่าเทียมกับสังคมเมือง มีได้ถูกเอารัดเอาเปรียบ
เช่นในอดีต ตามหลักการของการพัฒนาท้องถิ่น
ที่ยั่งยืนทุกมิติ

แบบประเมินผล

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้เสียสละเวลา
ตอบแบบประเมินผล